פונדק הרוחות

בעליו של פונדק בפרבר דרומי של לונדון, פטר הואיל, החליט לשוות לפונדקו אופי מיוחד ומשום מה השיאו דמיונו להשתמש בשלדי־אדם לקישוט ויצירת אווירה. רובם־מודלים מפלסטיק, כאלה המשמשים סטודנ־טים לרפואה. רק שניים מן השלדים הם „אמיתיים".

מי שאוהב לשתות בירה בחברת עצמות יבשות אלה — מוזמן לנסוע ללונדון.

מסוכן להיות חנוט

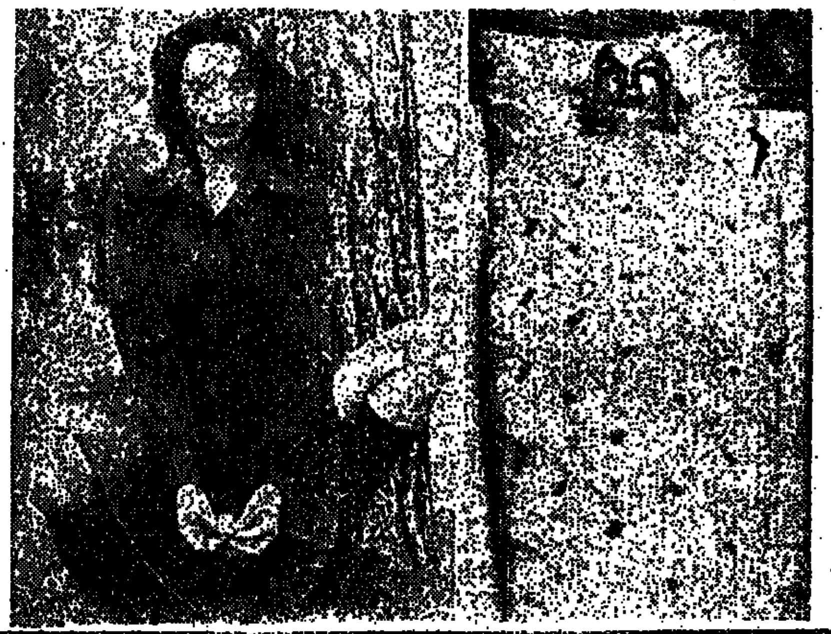

למסקנה זו הגיעה השחק־נית האיטלקיה מריאנג'לה מלאטו שנטלה חלק בסדרת סרטי הטלוויזיה שצולמה בארץ ובאיטליה אודות „משה המחוקק".

על השחקנית בת ה־30 היה לכסות פניה בצבע־זהב, וכולה הוכנסה לתחבושות ארוכות, כיאה למומיה. אלא שהנשימה קשתה עליה, הבמאי נאלץ ל־הפסיק את הצילומים, והיה הכרח לחנוט אותה שנית, ב־צורת שלא תחנוק אותה ל־גוויה ריאליסטית מדי.

הקרנף המאולף

בין החיות השונות והמשונות שמצליחים לאלפן לתצוגות קרקס לא נמצא עד כה הקרנף, העקשן ו־המסוכן, ורק עתה נראה לראשונה בזירה.

המאלף פרדי קני הצליח להביא נמר לכך ש־יקפוץ על גבי הקרנף שעה שזה רץ סביב הזירה.

המאלף טוען שהוא עשה זאת כדי לעשות רושם על נערה — שהיא כעת אשתו.

מה יעשה קוסם ל... שלו? זוג הקוסמים מלקולם ו... ...שתו מ... החליטו לשוות להופעתם גוון חדש של אמת.

הם נופיעים על הבימה — היא בשמלת ערב ארוכה והוא בפראק הרגיל של הקוסמים. הטריק הראשון שלהם הוא שתוך שבריר שניה נעלמים כל בגדיהם והם נשארים לעיני הצופים במשך הערב כולו עירומים כביום היוולדם. אגב, לדבריהם הצריך קסם זה 6 חדשי חזרות מאומצות.

אף על פי כן הם מצליחים להעלים יונים חיות וקלפים, ממש כקוסמים „הקונבנציו־נאליים", הלבושים.

עולם מוזר

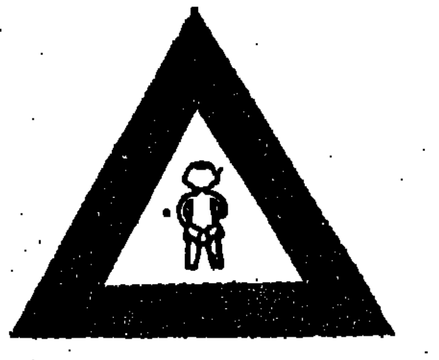

תרופה שאין לתתה לפעוטות.

תמרורי־תרופות

אסונות לא מעטים נגרמים על ידי לקיחת תרופות במנות בלתי נכונות או למטרות שלא להן נועדו. לא כל החולים מסוגלים לקרוא את ההוראות המודפסות באותיות זעירות על הבקבוקים או השפופרות.

רוקח אנגלי מציע ליצור סדרה של תמרורים, הדומים לסימני התעבורה הבין־לאומיים, כדי למנוע טעויות כאלה העלולות לגרום לתוצאות חמורות. אגב, שיטה זו נוסתה בהצלחה בכמה ארצות באפריקה, שם אחוז האנאלפאביתים הוא גבוה.

בין הצעותיו — סימן של „אין כניסה" שעליו גם שפ־תיים יורה שאין לבלוע תרופה זו, עיגול אדום ובו מכונית פירושו שאין לקחת את התרופה לפני נהיגה וכו'.

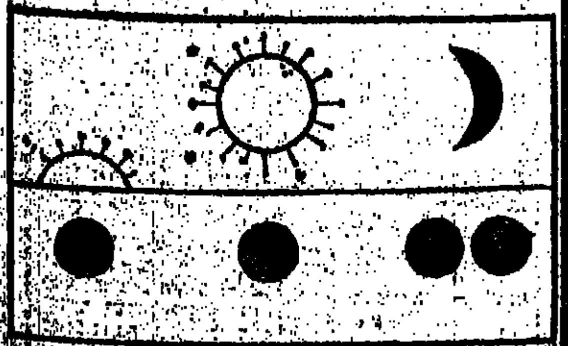

„לגלול אחד בבוקר — אחד בצהריים — שניים לפני השינה".

הותם
המערכת והמנהלה: בית „על המשמר", רח' בריאבינדור 4, תל-אביב. המען למכתבים, תגובות והערות: שירות „שק נעול", תל-אביב. עורך ראשון: בצלאל לב, ז"ל.
העורך: ישראל זמיר; עורך גראפי: טובה אוסובסקי; צלמת: ריבה סגל; מזכירה: נורית לבנר; חברי המערכת: י. אופן, צ. בן-שלום, מ. גילת, ג. מנור, ה. מרוז, י. טובול, מ. סנונית, י. קאנה, נ. קוגן, ת. רז, ח. שור.

סיום מסע

השבוע הגיעו כמה דברים לסיכומם או לפחות לסיומם. ראשית-לכל, מירוץ-המאראתון של הפרו-פסור האצן. רק עכשיו הוא מבין, עד כמה היתה וייטנאם בזמנו משחק-ילדים. נראה מה יגיד על המזרח התיכון, כשיתחיל לטפל באירלנד...

בינתיים נאחל לו דרך צלחה וסיום מוצלח בז'נבה, עם נגסי המשתזפת על חוף האגם ובלי פיצוץ שווייצרי ברגע האחרון על-ידי חאוואתמה.

גמר מרכבה

הרכבת הממשלה ארכה יותר משישה ימים, אפילו אצל רבין. זו, כנראה, מלחמה יותר קשה מזו שתמלאנה לה בעוד שבוע שבע שנים. זו תהיה ממשלה בלי אבא, אך יהיה בה בוס. היא תהיה בלי דיין, אך יהיה בה בטחון. היא תהיה בלי גולדה, אך תהיה בה אשה...

קיצורו של דבר, על אפו וחמתו של ד"ר רוזנבלום (הוא רואה את המצב בדאגה...) היא תזכה לאמון הכנסת ותכהן — עם או בלי אמון, לאחר-מכן — עד הבחירות הבאות עלינו לטובה, כך נקווה.

סוף פולברייט

הסינאטור, אהוב-נפשנו, הגיע סוף-סוף אל סוף הקאריירה שלו, ונביע לו בזה את מלוא השתתפותנו הכנה בשמחת-האיד של יריביו. כן ירבו ויפלו אויבינו באשר הם שם. יהיה קצת קשה להתרגל אל ועדת-החוץ של הסינאט בלעדיו, אך נעשה מאמץ ראוי לשמו. בכתיבת זכרונותיו הסטי-גוניים ינוחם.

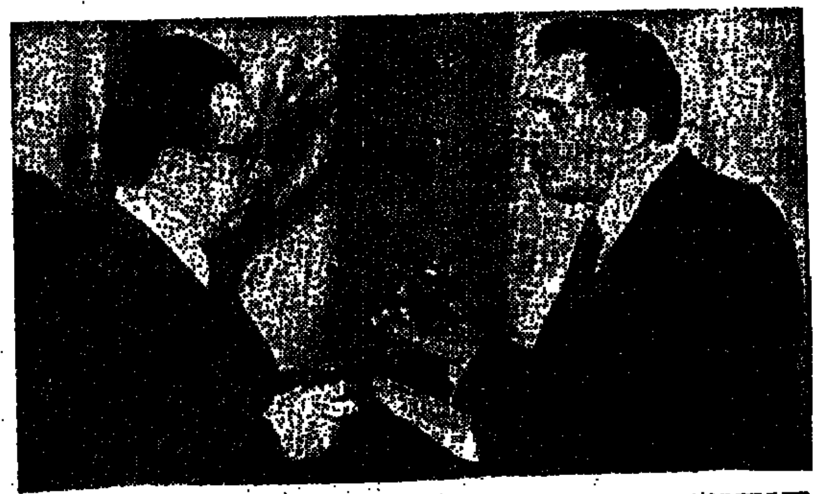

סיכום גרומיקו

גם שר-החוץ הסובייטי כבר סיכם לעצמו ועם מארחיו בדמשק את תוצאות מסעו של מתחרהו ומסעו-הוא, הקצרצר. זהו, כמובן, רק סיכום-ביניים, ואנדריי עוד יאכילנו צפרדעים ושאר מיני שרצים, עד אשר ישלים עם המציאות החדשה שנוצרה. אין לו מה להצטער. אמא רוסיה תישאר באגן הים התיכון ומדי פעם תתיז גם עלינו גלים של קצף. אולי כשהיא תתחיל לשוט בתעלה, היא תירגע סוף-סוף.

קץ ליתושים

הכותרת מוכיחה, שאין לסמוך על כותרות. שום קץ ליתושים לא נראה באופק, ולפי שעה אין זו אלא משאלה חסודה ומכוסה של תושבי מחוז דן וכל מי שמזמוזו של הירקון ותעלות-דגירה שונות בתחום מגוריו. מאז יבוש הביצות זרמו מים רבים בנחלי הארץ, והדברת היתוש העוקצני עלתה מחדש על הפרק. אם ייערך ליצורים אלה מיפקד אוכלוסין, עלול להתברר, כי הגיעו לשיא חסר-תקדים בריבויים. מה הפלא שעוקצנותם דבקה אצלנו באנשים רבים כל-כך, ככלות הכל, לא מדובר בדינוזאורים מאיזו תקופת אבן...

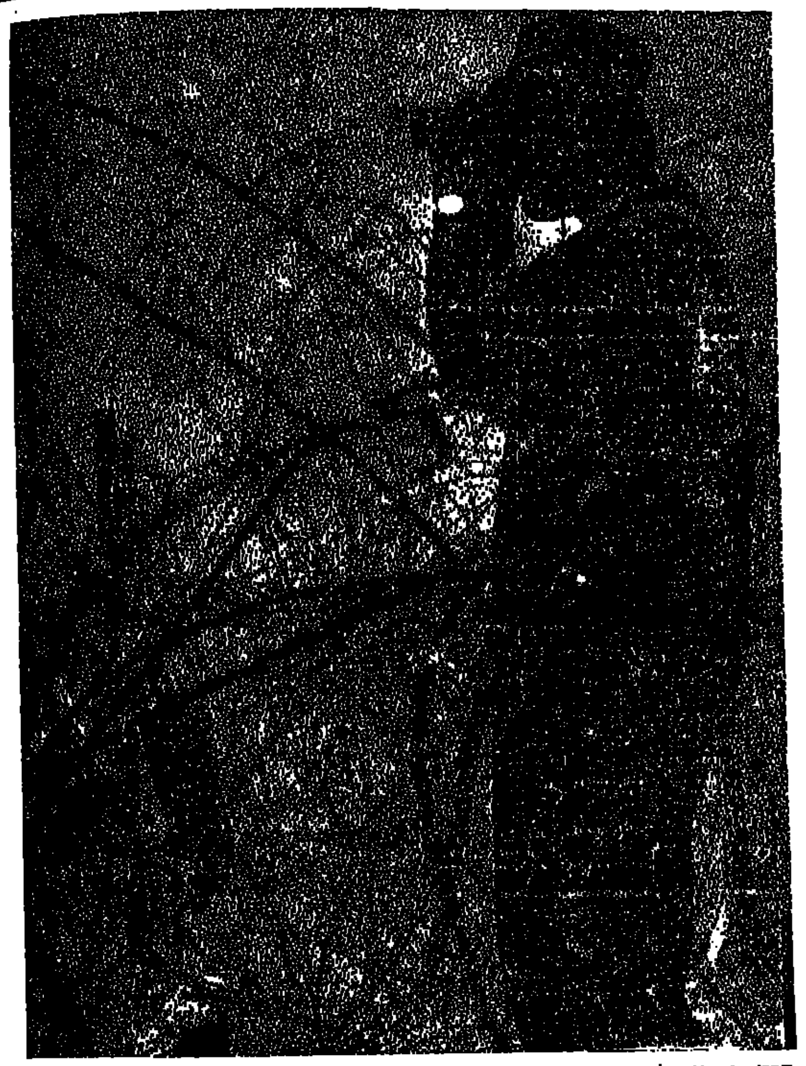

מבט אחרון על דמשק לפני הפרדת הכוחות

הפרדת־הכוחות

נכחתי בשבוע שעבר באספת מטעם „הליכוד" שנערכה בככר-מלכי-ישראל. הנואמים המוכשרים ובראשם משה שמיר, עמלו להסביר לכולנו כי הגולן הוא חלק מנחלת אבות. כמוהו כירושלים. ונסיגה ממנו פירושה סוף הציונות.

מישהו שעמד שם לא התאפק ושאל בקריאה:

„גם אור-כשדים היא שלנו? אברהם בא משם!.."

מפגין צעיר נשא כרזה שסיכמה את דעת „הליכוד" בנושא הממ-שלה והפרדת-הכוחות: „המטבח של גולדה: קיסינג'ר — חוואתמה — ערפאת — רבין. כלום אלה יביאו את השלום?".

כל מי שראה וקרא מודעה זו ועדיין מטיף לממשלת-ליכוד-לאומי — ראוי שילך לבדיקה...

* * *

הייתי בסיני כאשר נודע על הפרדת-הכוחות עם מצרים. קשה לתאר את השמחה שאחזה את החיילים. לא אשכח את הימים שלפני ההס-כם, כשהשכם השכם בבוקר חיילים היו נעמדים אל מול שפת התעלה ושואגים ללא חרף: „הביתה". וצעקה זו עברה ממוצב למוצב כזרם חשמל שהעבירה צמרמורת ורעד...

נזכור כי באותם ימים כבר נדם שאון התותחים בסיני.

בשורת הפרדת-הכוחות בגולן היא אולי המתנה היפה ביותר שה-ממשלה היוצאת יכולה היתה להגיש לעם ישראל. אינני יודע עדיין את כל פרטי ההסכם. איני יודע את המאזן, אם יצאנו ברווח ואם בהפסד, אך דבר אחד בטוח: הרבה בחורים צעירים ישובו מ„המילו-אים" בריאים ושלימים.

ואני רואה אותם לנגד עיני יוצאים מהשוחות, מעיפים מבטים אחרו-נים משיא החרמון אל דמשק ומבואותיה ובנפש חפצה מעבירים את הכיפה ל„כוחות ההפרדה המאוחדים".

קבוצה גדולה אחרת דרוכה ומתוחה מאד בימים אלה, והכוונה לחורי השבויים שלנו. גם מהם מתעלמים מנהיגי ה„ליכוד". אך כשישובו הבחורים — יהיו הם הראשונים לתקוע בשופרות בבחינת „ושבו בנים לגבולם".

הסכם-ההפרדה הוא תחילתה של הדרך לשלום. **ישראל זמיר**

תסכול העם ומשבר המנהיגות

התפטרות

הממשלה בראשות גולדה מאיר חודש לאחר הקמתה חשפה לעין כל את חומרת משבר המנהיגות. דווקא בשעה שדרו-שות הכרעות קשות, שעה שיש לבוא אל הציבור בתביעות כבדות, אין מנהיגות — גם לא באופו-זיציה — שזוכה באמון הדרוש כדי שהתגובה לתביעותיה תהיה „נעשה ונשמע".

התסכול החמור שנגרם לעם היושב בישראל במלחמת יום הכיפורים ולאחריה, תסכול ששורשיו כאמור בימי השגשוג שקדמו למלחמה, מונע מתן האמון הדרוש לצעדים קשים ובלתי-פופולריים — היום, שיש סיכוי שיוציאונו מהבוץ — מחר. בעיית היסוד של ההנהגה היא אבדן אמון הציבור דווקא בשעה שיש לעשות צעדים שנכונותם תתברר רק בעתיד לא-מוגדר — אך את מחירם צריך לשלם מיד. והמחיר אינו רק בכסף — חמור ממנו אפילו המחיר שיש לשלם בהכרה במגבלות כוחנו במלחמה על קיומנו. אך אסקור בקצרה תחילה את הצעדים הדרושים מצד הממשלה.

בשלושה תחומים עקריים על ההנהגה לפעול:

א. בתחום המדיני: ויתורים לקידום המו"מ.

המשימה המרכזית של הנהגה חדשה צריכה להיות קידום המו"מ עם הערבים, ואין קידום המו"מ בלא נכונות לויתורים טריטוריאליים. בשעת כתיבת שורות אלה סובב קיסינג'ר בין ירושלים לדמשק מתוך סיכוי שיושג הסכם הפרדה עם הסורים במחיר ויתורים רציניים מצידנו. ולאחר שיושג הסכם עם הסורים (אם בכלל!) תעמוד השאלה הקשה של יהודה, שומרון ועזה. אפס קצה ממה שצפוי לממשלה שתיכנס למו"מ רציני בנושא זה, מבשרים שובתי הרעב והעצרות ההמוניות סביב הפרדת הכוחות בגולן. איזו דמאגוגיה ואיזה מחול היסטרי של שמועות בעיתונות צפוי אז — דומני שאף אחד אינו מסוגל לתאר לעצמו היום. אז תעלה הבעיה הפלשתינאית ואז יתברר שמאחר שבשבע שנות ישיבתנו בשטחים דוכאה כל התארגנות פוליטית ונמנעה צמיחת הנהגה מתונה מקרב תושבי השטחים — לא נותרה לנו ברירה אלא לשבת למו"מ עם יאסר ערפאת וחבריו. אינני מקנא בראש הממשלה ובשרים שיצטרכו להכריע על כך, אך חוששני שלא רחוק היום ויתברר שאין ברירה ושזהו המחיר שצריך לשלם על כך שעדיין היה „קיסר השטחים", על כך שלא שעו לעצותיהם של השרים אלון ואבן שהתנגדו למדיניותו.

קידום המו"מ והוויתורים הכרוכים בו הם תנאי להמשך התמיכה המדינית, הצבאית והכלכלית של ארה"ב. אחרי מלחמת יום הכיפורים שום ממשלה אחראית לא תוכל להרשות לעצמה קרע עם ארה"ב כיום ובעתיד נראה לעין. אך כדי למנוע קרע כזה צריך לנקוט עמדות מדיניות מאד לא-פופולריות.

ב. בתחום הכלכלי: צמצום גרעון של 3.3 מיליארד דולר.

כשכלכלנים צופים בשנת 74' גרעון מסחרי של 3.3 מיליארד דולר — הממשלה חייבת לפעול. תוהה אני אם כולנו יודעים למשמעותו החמורה של הסכום הגיגנטי הזה — אולי כדאי להזכיר שאת המיתון בשנת 65 עשו עקב גרעון מסחרי שהיה לערך חמישית (כלומר 20%!) בלבד מסכום זה! גרעון מסחרי כזה פירושו הוא כפול: תלות מדינית במקורות יבוא ההון כיום — ושיעבוד לחוב הלאומי התופח, לעתיד.

שני הדברים כאחד פירושם קודם כל צמצום חמור של חופש התמרון המדיני — מי שתלוי ביבוא הון בסדר גודל כזה שוב אינו חופשי להתעלם מדעת נותניו. אך מעבר לכך עומדת שאלת יכולתו של המשק הלאומי לשאת בתשלומי החוב, הקרן והריבית, בסדר גודל כזה. שעת האמת מתקרבת ככל שמצטמצמים מלאי המטבע הזר. אי אפשר להמשיך במדיניות הכלכלית כאילו מלחמת יום הכיפורים היתה אפיזודה חולפת, סטיה מהרגיל. המאבק על הקיום הוא המצב הרגיל ובהתאם לו חייבת להשתנות המדיניות הכלכלית.

אסור שימשך המרוץ האינפלציוני הנוכחי, ויש לרסן באופן דראסטי את היבוא ולהמשיך לעודד את היצוא. יחד עם זה, אסור לפגוע במאמץ לצמצם את הפערים החברתיים — מדינה במאבק איננה יכולה להרשות לעצמה את התנועות של תסכול שסבתו עמוקות החברות שקמו קשות בשנות השגשוג האחרונות. לשם כך דרושים צעדים בלתי-שגרתיים ובלתי-פופולריים, כגון מיסוי מיוחד נוסף על צריכת מותרות למיניהן, צעדים דראסטיים לגביית מס אמת מהעצמאים (ל-3/4 מהם אין עדיין שומת מס הכנסה

מאת ראובן שפירא

(רשימה שניה)

סופית לשנת 70/71, מדוות מבקר המדינה!) יחד עם תוספת יוקר מיידית ומלאה לכל בעלי ההכנסה שמתחת לממוצע להבטחת ערך שכרם. כשכולם שווים בחזית — צריך לשרור יותר שוויון גם בעורף. ואם לא שוויון היום — לפחות שוויון הזדמנויות לדור הצעיר, שוויון באפשרות ללמוד ולהתקדם, שוויון בסיכוי לכל ילד בישראל.

ג. בתחום הפוליטי: דמוקרטיזציה של המערכת.

אין סיכוי לזכות באמון הציבור ללא מאמץ רציני לחידוש פני הדמוקראטיה הישראלית. במשבר יום הכיפורים נחשף ניוון הדמוקראטיה בתוך המפלגות בכל חדלונו. אי-היכולת לחוש את הלכי הרוח בציבור הוליכה לבחירות בלא פתיחת רשימות, בלא הסקת מסקנות כלפי ה„שלישיה" שנכשלה (שכמובן לא עלה בדעתה להסיק מסקנות לבד!). לאחר הבחירות נוהל מו"מ ארוך ומיותר סביב שאלת „מיהו יהודי", וכשקמה לבסוף ממשלה — היא נפלה חודש לאחר מכן. לא פלא שבציבור יש אי-אמון עמוק בהנהגה, אך רבים חשים כי לא רק ההנהגות בכשלו — כל המבנה הפנימי של המפלגות — כושל, בלתי דמוקראטי, לא רגיש לדעת הציבור. הציבור נעשה מודע לחוסר התחלופה בצמרת הפוליטית, של הקואליציה והאופוזיציה כאחת, לעובדה שהכל במפלגות מנוהל מלמעלה למטה באמצעות ועדות מינויים וועדות „מסדרות" למיניהן, לעובדה שלחבר המפלגה יש מעט מאד השפעה על הנעשה בה.

כדי לרכוש את אמון הציבור חייבת ההנהגה להכניס שינויים רדיקליים במבנה המפלגות. הציבור חייב לראות ולחוש שהמפלגות, שבאמצעותן פועלת המערכת הפוליטית, שמימונן בא בחלקו העיקרי מקופת המדינה — אינן כנופיות הנאבקות על השלטון אלא ארגונים דמוקראטיים המתלכדים למאבק על הגשמת יעדים פוליטיים. מוסדות המפלגות צריכים להיות נבחרים מלמטה, צריכה להיות רוטציה ממוסדת בתפקידים, ועידות ומועצות חייבות להתכנס במועדים קבועים וכל זה תחת פיקוח מבקר המדינה ועל פי חוק. למרות שנושאים אלו אינם נראים דחופים, הרי הטיפול המזורז בהם הוא תנאי להחזרת האמון שנתערער. לא מקרה שבמרבית תנועות המחאה תפסו נושאים הקשורים בדמוקראטיזציה של המערכה ה-פוליטית מקום מרכזי בדיונים — נתערער האמון בעצם מבנה המערכת ואין להשיבו אלא על ידי תיקונה הנאות.

השגת תמיכה — משימה קשה

קל לומר „צריך" — השאלה הקשה היא כמובן כיצד לגבש תמיכה פוליטית. תמיכה פולי-טית אינה מתמצית כמובן בקולותיהם של חברי הכנסת — יש חשיבות לתמיכת עסקני המפלגות, לתמיכת העתונות, לתמיכת דעת הקהל. מבלי להתיימר למצות את הבעיה המורכבת הזאת, ברצוני להעלות מספר שיקולים ורעיונות.

יחסי הכוחות בכנסת הנוכחית, בין תומכי קו מדיני מתון וריאליסטי לבין תומכי נוקשות מדינית הם שקולים למדי. מבלי להיכנס לפירוט, הרי התמיכה הברורה שיש לצעד כהפרדת כוחות, כלל לא ברור שתהיה גם לצעדים נוספים במו"מ, כגון לגבי יהודה ושומרון ועזה, ובכלל לגבי הבעיה הפלשתינאית. בדעת הקהל המצב נזיל יותר וקשה לנבא איזה צעדים יגרמו לאיזו התנגדות, אך יש סימנים שהמלחמה גרמה שינוי חיובי בדעת הקהל. בסקרי המכון למחקר חברתי שימושי נמצא, שבעוד שלפני המלחמה 70% מאזרחי ישראל היו פסימיים ביחס לסיכויי השלום — מאז המלחמה רק 50% הינם פסימיים ביחס לסיכויי השלום. זוהי תופעה חיובית שיש לה השלכה ישירה על הנכונות לויתורים טריטוריאליים שהנהגה נבונה יכולה להפכה לתמיכה נמרצת גם בפשרות מכאיבות לגבי יהודה, שומרון ועזה. יש לשים לב לשינויים החלים בדעת הקהל בעקבות הכרעות. למשל, לפני הסכם ההפרדה עם המצרים, היתה התנגדות רבה לעמדות הממשלה, שלובתה על ידי העתונות ומי, חוץ מאריק שרון, ואפילו ב„ליכוד", מעז היום לטעון שהסכם ההפרדה עם מצרים אינו הישג חשוב לישראל? מנהיגות נאותה תצליח לעצב את דעת הקהל, ומכאן גם הסיכוי לשנות את יחסי הכוחות בכנסת בבחירות הבאות, שאינן כה רחוקות לפי כל הנראה כיום.

בעייתית הרבה יותר היא המדיניות הכלכלית וה-חברתית. אמנם יש כאן ה„פנתרים" רגישות רבה יחסית לפער החברתי, אך אידאולוגיית הפער עדיין מושלת בכיפה לא רק בימין אלא גם בקרב מפלגת העבודה. לא רק צמצום הסובסידיות והפיצוי הזעום עליו מעידים על כך, אלא גם ההקלות במס הכנסה לבעלי הכנסות שמעל לממוצע, וגם פיגור תוספת היוקר אחרי ההתייקרות מעיד על כך. אין שום סימן של ויכוח אידאולוגי בבעיות אלו, ולמעשה כולם משלמים מס שפתיים להקטנת הפערים אך תומכים בצעדים המגדילים אותם בדיעבד. לצעוד לכיוון לקחת מאלה „שיש להם" ולתת לאלה „שאין להם", פירושו אבדן כוח פוליטי. אלה ש„יש להם" — יש להם השפעה פוליטית מעל ומעבר למספרם. בהם נכללים למשל העתונ-אים, הפרופסורים, עורכי הדין ואחרים. פגיעה בהם מסוכנת מאד: תמיד תימצא הנמקה נאה למה אחרים צריכים לשלם.

יתר על כן, יש כאן ניגוד מסויים בין התחום הכלכלי-חברתי לתחום המדיני: התמיכה בקו מדיני גמיש עולה מאד אצל בעלי ההשכלה. מכיוון שהללו משתייכים לשכבות ההכנסה שמעל לממוצע, הרי „לקחת" מהם פירושו לפגוע בתמיכה בקו מדיני גמיש. הניגוד כמובן אינו מלא, שכן יש רבים מהשכבות המשכילות שתומכים בקו מדיני גמיש אך מוכנים גם לקרבנות כלכליים כדי להשיג יעדים חבר-תיים כגון הקטנת הפער החברתי, או לפחות יהיו מוכנים לכך אם תתקבלנה הכרעות בכיוון כזה. עם זאת, זוהי בעיה נוספת שיש לקחתה בחשבון.

במקביל כמובן תהיינה השכבות שתיהנינה מסגירת הפערים, אלא שאותן יהיה הרבה יותר קשה להביא לתמיכה בקו מדיני גמיש. תחושת התסכול בה חיות שכבות אלה יוצרת נטיה לקיצוניות, לנוקשות בלתי-מתפשרת. הפגת תחושת התסכול היא תהליך ממושך הרבה יותר מפתרון הבעיה הכלכלית, ובעוד הפגיעה בשכבות הגבוהות תהיה מיידית — השינוי הפוליטי בשכבות הנמוכות יבוא בעוד זמן ארוך יחסית. ובינתיים יש „חור" בתמיכה הפוליטית לקו מדיני גמיש יותר.

קשיי שינוי מבנה המערכת הפוליטית

נסיון לדמוקרטיזציה של המערכת ה-פוליטית צפוי לקשיים לא מצד שכבה זו או אחרת בציבור, ואף לא מתומכי אידיאולוגיה ימנית או שמאלית — הבעיה היא ציבור פעילי המפלגות („העסקנים"). יש לזכור שהמערכת הפוליטית בנויה מאנשים שצברו כוח והשפעה הודות למבנה הקיים, שיש להם סיכויים להתקדם במבנה זה. שינוי המבנה פירושו עבור רבים מהם אבדן מה שרכשו בהרבה שנים של פעילות. הם לא יעברו על כך לסדר היום בקלות — מוכרח להיות מאבק, מאבק קשה.

אחד הביטויים להתנגדות הצפויה היתה ההצבעה ה-מאסיבית במרכז „העבודה" נגד רבין (שבלית בחירה כמובן היתה בעד פרס). רבין אינו קשור בפעילי המפלגה, הוא לא ישב במטבחים הפוליטיים, לא התבשל במיץ ועדות המינויים למיניהן ועמדתו הנוכחית נובעת מיוקרה שרכש מחוץ להיארכיה הפוליטית. הוא אמנם נבחר בתמיכת ספיר וה„גוש", אך בחירתו יש לה הגיון משלה והיא מעניקה לו עמדת כוח (שתתחזק אם יקים ממשלה ויצליח עד הבחירות לפעול משהו), ומעמדה כזו הוא יכול לגרום לשינויים מבניים שיחלישו את מעמדם של רבים מעסקני המפלגה. שמעון פרס, שתפס בזריזות את הצבעת המחאה הצפויה נגד רבין ומיהר להציב עצמו כמועמד נגדי, יצא כמרוויח מהעניין, והעתונות הימנית דאגה לשכנע את הציבור כי אכן מעמדו ויוקרתו של פרס הם שזכו ב-250 הקולות.

צריך להבין מהי מפלגת שלטון. עמוס עוז הגדירה פעם כ„אלפיים אידאולוגים ומאתיים אלף אנשים עם אשה ושני ילדים". מרבית פעילי מפלגת השלטון אינם בעלי קו פוליטי ברור, אך לעומת זאת תמיכתם ופעילותם במפלגה היא דרך להשגת סטטוס ולעתים גם פרנסה. אותם מעניין משבר האמון במנהיגות רק במידה שהוא מסכן את השלטון של המפלגה. בין 600 חברי המרכז הם מהווים את הרוב. לא מקרה הוא שהתנגדות להליכה מיידית לבחירות כלל — בחירות הן סיכון, זהו מובן, הן תביעה לגיוס קולות. רק מי שמעוניין בשינוי מדיניות ולא רק בהישארות בשלטון, יכול להיות מעוניין בבחירות. העס-קנים „עם אשה ושני ילדים" אינם נלהבים למבחן הזה, וכשם שהתנגדו לו הם גם יתנגדו לכל שינוי במבנה ה-מפלגה, לחוקי דמוקראטיזציה, לבחירות אישיות במקום שיטת ה„אני-בלוק" וועדות המינויים.

זהו הלוז הקשה למדיניות, שעימו יש להתמודד אם רוצים להחזיר את אמון הציבור במפלגות, וקודם כל במפלגות המערך. אם ברצונן להישאר בשלטון, יש להניח שרבין ואישים נוספים בצמרת מודעים לכך. הבעיה מבחינתו היא

(המשך בעמ' 18)

מעריב
יום א' 12.5.74 — כ באייר תשל"ד

במיוחד עכשיו - מוצרי חלב

מאת **תהילה עופר**

הישראלי הממוצע שותה כ־72 ק"ג חלב ומוצרי חלב ניגרים בשנה והוא מפגר הרחק אחרי האמריקני ה־ממוצע, הבריטי, האוסטרי ועוד. מן המדינות המפות־חות, רק הצרפתי והגרמני שותים חלב בערך כמו ה־ישראלי; הצרפתי משום שהוא מרבה לשתות יין ו־הגרמני — בירה.

גם בצריכת שאר מוצרי חלב, ובעיקר גבינה, מפגר הישראלי אחרי תושבי מדי־נות מפותחות רבות. האם ה־סיבה ביוקרו של החלב אצ־לנו? נראה שלא. בחישוב שנעשה ע"י מוסד בינלאומי על מספר הדקות שצריך א־דם לעבוד, על מנת להשתכר כדי קניית קילוגרם גבינה לבנה, נמצא שהישראלי בעל השכר הממוצע צריך לעבוד 29 דקות; האמריקני 39 דקות, השוויצי 84 דקות והצרפתי 129 דקות.

אז אולי מיעוט צריכת ה־חלב אצלנו הוא משום שמקו־רות אחרים לחלבון, למשל בשר, זולים יותר? ידוע שאין זה כך. בכל זאת, לדוגמה, סל קניות של מוצרי חלב, לצרי־כה ממוצעת של משפחה בי־נונית ליום אחד: 2 ליטרים חלב, חצי ליטר חלב דל־שומן, 3 שקיות שוקו, 2 גבי־עי יוגורט, 2 גביעי פריגורט, גביע גבינת קוטג', גביע גבי־נת סביון ותפיסת גבינה צהו־בה (אמסטרדם, פרוס), כל אלה יחד עולים קצת פחות מ־10 ל"י. בסל המצרכים הזה יש 253 גרם חלבונים מן החי, כמו שיש בק"ג בשר בקר, העולה יותר מכפליים או ב־1,800 ק"ג נקניק, העולה פי ארבעה.

● יום בלבן

המסקנה פשוטה: החלבונים הכלולים במוצרי חלב הם חלבונים זולים יותר. יום ב־שבוע, שבו יוחלף תפריט ה־בשר בתפריט חלבי, עשוי לחסוך למשפחה בת 4 נפשות עשרות לירות מדי חודש. כפי הנראה, עובדה זו אינה ידו־עה לציבור המבקש בימים אלה לחסוך בהוצאות. שכן, לדברי מנכ"ל תנובה מר יצחק לנדסמן, בחדשים פברואר־מרץ השנה, חלה עמידה במקום במדדי שיווק החלב ומוצ־רין, בפעם הראשונה לאחר תקופה ממושכת של גידול מתמיד. בתנובה נדלק בשל כך אור אדום. החברה יוצאת עתה במבצע הסברה לציבור הצרכנים, על מנת שיונהג לפחות „יום לבן" אחד בשבוע בתפריט, כלומר יום של מאכ־ליו חלביים.

אינג' א. פולק, טכנולוג המזון הראשי של תנובה, שמ־סר לנו חלק מהנתונים הנ"ל, אומר ללא היסוס: „החלב הוא מוצר המזון המושלם ביותר בעולם, היות והוא מכיל את כל אבות המזון כגון חלבון, שומן, סוכר החלב (לקטוזה), מינרלים וויטמינים לרוב".

הוא מייעץ לאחסן את החלב ומוצריו במקום הקר ביותר במקרר (אך לא ב־תא ההקפאה) ולא כמי שנוהגים רבים, בדלת ה־מקרר, שאינו [...] כלל ב[...]

לח*
לנשים
בלבד

עשו לכם יום בלבן
יום חלבי אחד בשבוע
שיחסוך למשפחה
עשרות ל"י בחודש

שלחי גלויה אל ת.ד. 7095 ת"א, צייני על הגלויה "מתכוני תנובה" ותקבלי כרטסת מתכונים ליום בלבן

תנובה

הרתעת הטרור

מאת יורם נמרוד

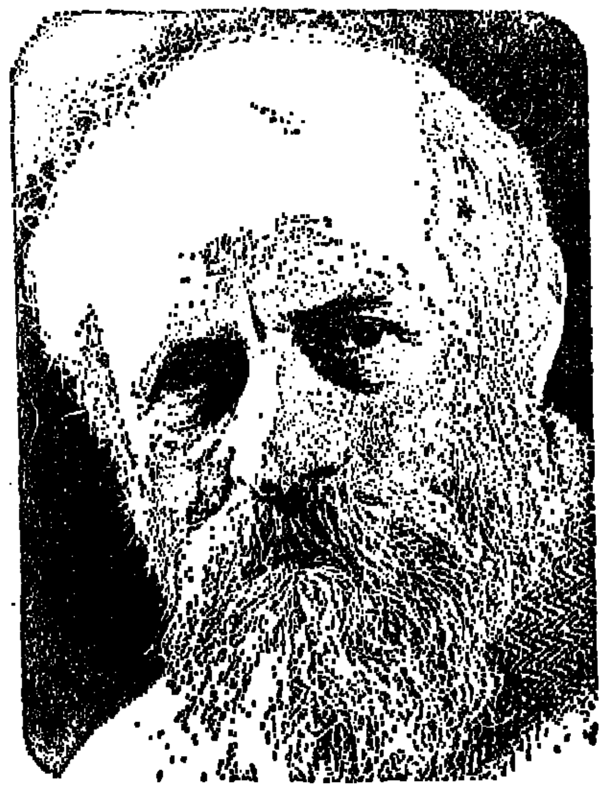

„אם איש נכנס בחדר, שבו משחק ילדו, ורואה איש זר עומד על יד החלון ומכונן רובהו, הוא ממלא את חובתו ושומר על זכותו אם הוא מקדים לירות בו, ורשאים אנו לקוות שיכופר לו. אבל אם התפרץ שודד לתוך ביתו ורצח וברח, ובעל הבית מתנקש בנפשו של עובר אורח רק מפני שהוא נמנה על גזעו של השודד, מה זכות יש לו?"

לקראת דיון ב„צוותא", ביום ג' הקרוב, על משמעויות אקטואליות במשנתו של מרטין בובר — לכבוד הופעת ספרו של ע. א. סימון „קו התיחום".

לעתים קרובות מוזכר בובר, על ידי יריבים וידידים, כפאציפיסט. ואמנם, פאציפיסטים לא מעטים הניפו את שמו כדגל וניתלו בו כבאילן גדול.

בובר לא בל[...] סלד מהאלימות סלידה אתית, אלא גרס, ובכך [...]קר של תפיסתו, שאפילו תהא האלימות מוצדקת מבחינה' כלשהי ביחס לאובייקט, תוצאותיה מבחינת הצד הפעיל הן הרסניות ומשחיתות. מטרה המושגת באמצעי כזה — שוב אינה אותה מטרה עצמה, לה התכוונו מבראשית.

מן התפיסה הזאת כלפי האלימות מתבקשת, כביכול, המסקנות: שלילת האלימות ללא תנאי. אך בובר לא גרס גזירה פשוטה זו של מסקנות מתוך ההנחות העיוניות, אם כי כמה מחבריו הקרובים בארץ היו פאציפיסטים מוצהרים, כי.ל. מגנס.

בובר ראה בפתרון אלים של תקומת ישראל בארצו גזירת כרת על רעיון התחיה, והריפותו בביקורת האלימות היתה נוקבת, ולעיתים מבזה את הדוגלים בה. אולם בשום פנים ואופן הוא לא שלל את ההגנה העצמית, את הנכונות והכוננות לה.

ויכוח עם גנדי: נגד „אי־אלימות" כעקרון פשטני

„גם אצלנו יש להשיב כמה לבבות נואלים המשועבדים לאותה אנוכיות הלאומנית, שיודעת רק את תביעתה היא", — כותב בובר לגאנדי, המבקר את הציונות הנשענת על כידונים בריטים, לדבריו, במקום על קירבת לבבות עם הערבים — „נקווה שהדבר יעלה בידינו אנו. אבל המפעל השני של שיבת הלבבות (כלומר, הבנת הערבים את היהודים. — י.נ.)* טעון עזרתך. ואילו תוכחתך פונה רק ליהודים, משום שמניחים הם לכידונים הבריטיים להגן עליהם מפני זורקי הפצצות. על אלה האחרונים אתה מדבר במידה הרבה יותר זהירה: אומר אתה שהיית חפץ, שיהיו הערבים בוחרים בדרך אי־האלמות, אבל לפי הכללים המקובלים של צדק ועוול אין לטעון כלום נגד התנהגותם. הכיצד אתה נותן כאן לכללים המקובלים תוקף, אף כי רק יחסי, מה שאין אתה נוהג לעשות בשום מקום? אתה מאשימנו, שאנחנו, שאין לנו צבא, מניחים לצבא הבריטי למנוע כמה מעשי רצח עיוור; ואילו לאלה שמנסים יום יום רצח בשורותינו, מבלי להשגיח במי יפגעו, כלפיהם נוהג אתה באורך־רוח מתוך הבנה, בשים לב לכללים המקובלים. סקור נא את הכל, מאחאטמה, את המעשים ואי־המעשים של שני הצדדים, את הצדק והעוול של שני הצדדים — האם לא תבוא לידי הכרה שאינו הצד הפחות־נצרך לעזרתך?

„התחלנו להתיישב שוב בארץ זו שלושים וחמש שנים קודם שקרב אליה ‚צל התותח הבריטי'. לא אנחנו חיפשנו

*) פרק מתוך חיבור על בובר בהקשר הפוליטי של תקופתו, העומד להופיע בקרוב.

(המשך בעמ' 18)

קוראים כותבים ○ קוראים כותבים ○ קוראים כותבים ○ קוראים כותבים

האם דיין באמת ראוי להגנתנו?

[לא שאלה ריטורית, אלא להרהור]

גם אני מצטער שבנטוב בגור לסגנון של וולגאריזציה. אין זה מתאים לו, וייתכן שבהרהור שני היה הוא עצמו מודה בכך. עד כאן צדק חזן בהערתו, וטוב היה אילו הסתפק בכך. אבל מאחר שהמשיך ופתח בפולמוס בעניין כה רגיש, אין מנוס מתגובה.

חזן טוען שלא התכוון להתווכח עם בנטוב על דיין, אך החלק הגדול של רשימתו מוקדש לוויכוח הזה. ומן החלק הזה — מרביתו היא לימוד זכות על דיין, הוא אמנם משלם את המס, במנותו בו גם את צד השלילה, אך בסיכום הוא נמצא מבליט את משקל החיוב. זאת זכותו. אולם אותה זכות שמורה גם לאחרים, לשקול ולסכם את העובדות לשלילה.

הצרה עם האישים הדינאמיים, בעלי היצרים החזקים היא שלפעמים — כגודל מעשיהם, כן כובד כשלונותיהם, ומה שהם בונים היום, הם עלולים להרוס מחר. כשם שזוכר חזן לדיין את השינוי לטובה שהכניס בדמות צה"ל, זוכרים לו אחרים גם את יצירת האבטיפוס (בדמותו) של הזייל הישראלי משחצן, המזלזל בירבנו. ואם מדיניות הגשרים הפתוחים וביקורי הקיץ תרמו, לדברי חזן, להנמכת חומות השנאה בינינו לבין העולם הערבי — באו מעשיו של דיין בפיתחת רפיח, בעקרבת, פיצוצי הבתים וההגליות. על ימין ועל שמאל ומדיניות הטיפות המקיפות, והרימו את חומות השנאה מחדש ואף ביצרו אותן. על כן יש מקום לחשוב שרווח מעשיו יצא בהפסד.

חזן מכחיש בתוקף ש„הדבר היחיד המכוון את מעשיו (של דיין) היא הקריירה ואישיות שלו" — כהאשמתו של בנטוב. הוא אינו טורח להוכיח, הוא מסתמך על אמונתו. ואם היות דיין „אחת הדמויות המורכבות ביותר בחיינו הפוליטיים" מסביר דיו את התנהגותו השנויה במחלוקת?

רשאי חזן להסתפק בכך, אך מדוע הוא הונן על בנטוב כאשר זה אינו מוכן להסתפק בהגדרות סתמיות ומוצא סיבות „ארציות" וגלויות יותר? — בצדק מעיר בנטוב בתשובתו, שאילו עמד דיין לפני בית־משפט, חובה היה לקחת בחשבון גם את כל הגורמים המקלים. אולם אנחנו, העם ה„אוכל" את תוצאות שגיאות מנהיגיו, אינו מעמיד כלל את דיין למשפט על מעשי הכשל שלו; זאת הוא משאיר להיסטוריה.

כל מה שאנו רוצים הוא, שאלה שלא הוכיחו את עצמם כראוי, יפנו את מקומם לאחרים. כל מה שאנו רואים הוא, שדיין עושה הכל, כדי לא לרדת.

כיצד זה משפיע על המצב הפנימי במדינה, ראינו. אין הכרח לכנות את התנהגותו כ„סכנה להתרסקותה של המדי־נה", די בכך שהוא, בעזרת חבר נאמניו, גרם להתרוצצות האומללה בקרב הממשלה והמערך, וכתוצאה מכך — למבוכה ואבדן האמונה בקרב הציבור בארץ ולתסכול עמוק בקרב יהדות התפוצות וידידינו שעדיין נותרו לנו. וכל זה היה נמנע, אילו עשה כאחרים וטובים לפניו, וחלך. — ומדוע, בעצם, לא עשה כן?

מכל מקום, העובדה ש„דיין מוכן להקריב את חייו כדי שהעם הזה יחיה", אינה מקנה לו את הזכות לכפות את עצמו על העם הזה להנהיגו. אלפי בחורים הקריבו את חייהם למען העם, ואם גם אין ספק שאף דיין מוכן לזה — דבר אחד הוא לא יקריב: את השררה.

חזן סבור, שעל דיין היה להתפטר לאחר התפטרותו של הרמטכ"ל. — פליאה היא בעיני. מדוע לא לפניו? — האין הוא חייב באחריות מיניסטריאלית?

את התשובה יש לחפש במדיניות שרווחה בעת ההיא במערך, ואשר מבטאה הבולט במס"ם היה חזן — „לא לדחוף את דיין (היושב על הגדר) אל זרועות הליכוד" — לדעתי היתה זאת מדיניות מבישה, שתרמה יותר מכל ביטוי חריג להבאשת ריחה של הפוליטיקה. — דיין חבר מפלגת „העבודה". ובתור כזה נשלח לממשלה. מי שנאמן למפלגתו, לא „נדחף" לזרועות מפלגה עויינת, כאשר לא רוצים לתת לו להמשיך ולהחזיק במשרה שבה, ודווקא בה. הוא חושש (וגם אינו מאיים ש„לא ילך לגדל פרחים בנחלל". אם לא יתנו לו...). ומי שאינו נאמן — איך אפשר לתת בו אמון? — ומאידך גיסא, אם מוכנים לתת לו, ובלבד שלא יערוק, הרי בכך — וכאן אין מקום להצטעצעות במילים! — „קונים" אותו, פשוטו כמשמעו. — אך מי ש„נקנה", סופו ללכת למי שמרבה במחיר... אוי למפלגה ולממשלה המוכנה ל„מסחר סוסים" מעין זה, ושמה את מבטחה באדם כזה!

הנה, כאן, דוגמה של פוליטיקה, שבגללה „הטובים" יאמרו לעצמם: אם זאת היא פוליטיקה, הרי מוטב שלא לטבול את אצבעות ידינו בחיים אלו".

הוויכוח לא ייתם, כי הדעות נשארות חלוקות. אך כקורא המחפש איזון צודק, הוא לא נמצא לי ברשימתו של חזן. יש בה, בצד תוכחה רבה למי שחטא במילים — לחט הגנה רב למי שחטא במעשים.

יוסף שטוקהמר, משמר־העמק

*

בעקבות רשימתו של גיורא מנור — „בדיחה ב־500 ל"י", שבה הוא מתרברב במעשהו — השחתת עבודה שלי בגלריית הקיבוץ — ברצוני להעיר:

גיורא מנור מנסה להופיע בכתיבתו כ„כל יודע" בכל תחומי התרבות והאמנות. איני מוכן להכנס לוויכוח איתו על טיבה של אמנות לאור מעשהו.

עם זאת מותר לצפות אפילו מגיורא מנור שידייק במסירת העובדות:

1. תיאור העבודות עצמן לקוי, וחסרים בתיאורם פרי־טים חשובים. אגב, מה הטעם בפרסום צילום שאינו מוסר שום אינפורמציה על העבודה?
2. במסירת האינפורמציה על התפישה שמולידת עבו־דות כאלה — (איני יודע על סמך מה הקביעות: „אמנות מושגית" „לחומר אין חשיבות" וכו').
3. איני תובע פיצוי מגיורא אלא מהגלריה — כאח־ראית על כל המוצג והמתרחש בתוכה, פיצוי על מה שהוש־מד בידי גיורא מנור והגנה עלי ועל אחרים שידו תשיגם בעתיד.
4. מהו ההבדל העקרוני בין גיורא מנור לבין הוונ־דלים במוזיאון ישראל שאותם אתם מגנים מכתבה שמו־סמה בגליון בו הופיעה רשימתו של גיורא מנור — למערכת „חותם" פתרונים.

נחום טבת

דורי אמר את שלו...

מאת מרדכי גילת

דו"ח מיוחד שהוכן ע"י המהנדס הפורש של עיריית ת"א, ירחמיאל דורי, על מינהל ההנדסה העירוני ועל המתרחש באגפיו השונים, מעורר סערה בעיריה. הדו"ח מותח ביקורת חריפה ונוקבת (בצד המלצות ופתרונות) וראשי העיריה משתדלים להצניעו.

דרושה מידה לא קטנה של יהירות כדי „לע־זור" למהנדס עיר מוכשר לפרוש מתפקידו, ודרושה מידה לא קטנה של כשרון, כדי לצאת מהעניין בכבוד. היהירות במקרה זה שייכת לראש עיריית ת"א, שלמה להט, והכשרון שייך למהנדס העיר הפורש, ירחמיאל דורי. הנזק — כן, הנזק! — שייך לתל־אביב רבתי. הוא כולו שלה.

אני מבינה שלא רבים מהקוראים עקבו אחרי מה שהת־פרסם בעתונות על הפרשה, ובשל כך אני מביא כאן, בכמה שורות, את ראשיתה: לפני למעלה משנה, כאשר יהושע רבינוביץ' כיהן עדיין כראש עיריית תל־אביב, הוא מינה את תת־אלוף (מיל.) ירחמיאל דורי, מי שהיה קצין הנדסה ראשי, למהנדס העיריה, ובנה עליו הרבה מגדלים. דורי, יהודי שקט וסימפאטי, הנחשב לבעל מקצוע מעולה, ביקש „לעשות סדר" בעיריה, לייעל את העבודה במחלקת ההנדסה, להורים לתוכה דם חדש ולתקן את מה שעוד ניתן לתקן — אבל הוא לא הספיק. תשעה חודשים אחרי כניסתו לעבודה, כאשר שלמה להט נבחר לכהונת ראש העיריה, התחיל מכרסם בו החשש כי אצל ראש העיריה החדש הוא לא ימצא אוזן קשבת וכי לא יינתן לו דרור למימוש תוכניותיו, והוא התחיל להרהר בפרישה.

אבל פרישה זו לא היתה כנראה קורמת עור וגידים, אלמלא הסתבר לדורי, מהר מכפי שאפשר היה לחשוב, כי לחששותיו יש בהחלט רגליים: יום בהיר אחד, באורח מוזר למדי, החליט שלמה להט כי בישיבת הנהלת העיריה אין יותר מקום למהנדס העיר והורה שלא להזמינו. ראש העיריה עשה זאת אמנם באלגנטיות רבה וניסה להצדיק את המעשה באמצעות כמה נימוקים, אבל הרמז היה שקוף וברור: דורי איננו רצוי בעיריה!

ירחמיאל דורי עשה „רגע חושבים" (מקורבים טוענים שאלת היו „כמה רגעים"...), החליט בלית ברירה להוציא את ראשו הבריא מהמיטה החולה ועשה זאת בצורה מקורית ומכובדת: במקום לכנס מסיבת עתונאים רעשנית ולעשות טה־רת־רם גדול והרבת רוח, הוא הסתגר בלשכתו, רתם עצמו למלאכת כתיבה מאומצת והוציא מתחת ידיו דו"ח מרתק ומאלף על מינהל ההנדסה העירוני. דו"ח זה, שמצד אחד מתגלה בו מחברו כבעל כושר ניתוח מובהק, ומצד שני כבעל אומץ לב ציבורי (לא כל פקיד בכיר בעיריה היה מוכן ערב פרישתו להיכנס לשדה מוקשים ולהעלות על הנייר ביקורת כה חריפה ונוקבת). הוא מיסמך חשוב ונדיר (בעיריה...), אבל עובדה זו איננה עוזרת לו להיות „מבוקש". להיפך: ראש העיריה וחברי ההנהלה משתדלים מאוד להצניעו, אינם עוסקים בו ואינם מתכוונים כנראה לאמץ את מסקנותיו. הוא יותר מדי מסובך בשבילם.

רעה חולה באזורי קצו

העתק אחד של דו"ח דורי, מונח עתה לפני ואני מזמין אתכם להציץ בו — ולהיפגע. תבה נעיין, למשל, בעמוד 43. העמוד הסימפאטי הזה, השוכב לו, מתוסכל באמצע החוברת (בדרך כלל קוראים את ההתחלה ואת הסוף ולאמצע לא מגיעים...) מוקדש למחלקת התנועה בעיריה — המחלקה הפרובלמטית ביותר — ומהנדס העיר אינו מהסס לקרוע את המסכה מעל פניה:

„בגלל מצבה המדולדל מבחינת כוח־אדם" — הוא כותב בדו"ח — „מבצעת המחלקה רק מעט מהמשימות המוטלות עליה ואף זאת בצורה בלתי מושלמת ובחוסר מקצועיות. המחלקה צריכה לטפל באחת הבעיות הכי חשובות והכי מסובכות שבחיי העיר, ואין לה כלים להת־מודד איתה. המחלקה התרוקנה מאנשים מוכשרים לא רק בגלל אי־היענותם להצטרף למינהל הציבורי, אלא במקרים מסויימים בגלל דחייתם. אין מנוס מלכרוך את מצב המחלקה ומצב הטיפול בנושא התחבורה בכללותו באישיות העומדת בראש המחלקה, ולציין שזו הסיבה היחידה למצב העניינים האומלל".

האישיות העומדת בראש המחלקה, ואשר בגבת נועץ ירחמיאל דורי את הסכין, היא זו של שמחה קליוסקי, מומחה בעל שם עולמי לענייני רמזורים. קליוסקי, העומד בראש מחלקת התנועה כבר עשרות שנים ונחשב למוכשר ביותר — הוא אדם קשה, צר עין, שאיננו נוח לעבודה. דורי, כדרכו בקודש, איננו מתעלם מעובדה עצובה זו ומסביר אותה כהווייתה: „המחלקה מסוכסכת עם כל הגופים המטפלים בנושא התחבורה". — הוא כותב בהמשך אותו עמוד — „ורעה חולה היא העובדה שקיימים גופים רבים המטפלים בנושא זה. גופים אלה התפתחו והתעצמו לא מעט בגלל המסוכסכות הזו — שבאה למלא ריקנות וחוסר טיפול — אך החמור מכל הוא המצב, שגם אם נזכת את המחלקה בידע מקצועי אשר לו היא טוענת, אין אפשרות להוכיחה בגלל חוסר כלים (בעיקר תכנוניים) מתאימים.

„מצב זה של ניכור וביטול מונע אפשרות של קומו־ניקציה במישור המקצועי ואין אפשרות לגשר על חילוקי דעות מקצועיים. במחלקה שוררת אווירה מתוחה שלא תורמת לעבודה, ובמצב עניינים זה אין מקום להעריך, לחיוב או לשלילה, את העבודה.

מסקנת מחבר הדו"ח: „יש לבנות את מחלקת התנועה מחדש!"

אמנם התנועה זורמת, אך את מחלקת התנועה צריך לבנות מחדש.

„סע קדימה!", צועק נהג חסר סבלנות.

מסקנה נחרצת זו, שתוכנס קרוב לודאי לאחת המגירות ותישכח — אין להקיש ממנה כי מצב התנועה בתל־אביב הוא קטסטרופלי. והמהנדס העיר אף כותב על כך בלגלוג: „הנושא הזה מהווה בפי רבים ארגומנט לוויכוח בין בעלי מקצוע ובין פוליטיקאים. והעובדה כי מרבים לדבר ולהכריז על קשיי התחבורה בעיר, איננה בהכרח מוכיחה כי הקשיים באמת קיימים. אין בכוונת דברים אלה להמעיט בערכה, בחשיבותה ובנחיצות המיידית לטפל בבעיית התנועה בעיר — אך בשום פנים ואופן אסור להגזים ולהפריז בחריפותה. העובדה הפשוטה המוכחת היא שבתל־אביב נוסעים ואין פקקי תנועה אדירים!"

ודורי מסביר היטב את עצמו: „הבעיה המרכזית של ניסוח דברים כתובים אלה, היא שאין לשון משותפת בין המוענים לצטיפות בהנועה לבין הטוענים לנוחיות, וכל אחד משתמש במדדים שונים המוגדרים בסיסמאותיו. לפי מיטב ידיעותי אין גוף, משרד או מוסד העוקב בלימוד, בסקר ובתצפיות רצופות באופן מדעי של נפחי תנועה, אופי תנועה והתנהגותה. ללא הגדרות אלה במונחים מדעיים — קביעת העובדות איננה אלא הצהרות של מרגשות והנחות אישיות, שאין בכוחן להיות בסיס לפתרונה של בעיה כה סבוכה ויקרה".

המסכויות מנוצלות לרעה

סוגיה אחרת, לא פחות מעניינת, היא מערכת היחסים שבין הגזברות למינהל ההנדסה. מתוך „דו"ח דורי" מסתבר, כי בעיריית תל־אביב מנסים הגזברים להתמצא בבעיות ביוב בחפירת תעלות, בהזמנת טרקטורים ובעבודות אחרות ודוחפים את אפם כמעט לכל חור. דורי, כמו רבים אחרים, אינני סבור שהגזברים יכולים להיות בעת ובעונה אחת גם אינסטלטורים (אלא אם הם יעברו הסבה מקצועית מתאימה...) ובשל כך הוא תוקף נושא זה בצורה חריפה:

„אין חילוקי דעות בדבר תפקידו, חיוניותו ומעמדו של מינהל הכספים במישור קביעת המדיניות ועבודת המטה, אבל בשום אופן לא ייתכן, שמכוח שיחרור התקצי־בים ישאבו אנשי הגזברות גם כוח לבחון נושאים מקצועיים לגופם. הבדיקה הזאת היא פסבדו־מקצועית ולגזברות אין הכישורים הדרושים לעשות אותה".

לאיזו התערבות מקצועית מתכוון המהנדס?

הנה אחת הדוגמאות: בעת האחרונה הוחלט בגזברות העיריה לשנות את סדרי ההתקשרות עם הקבלנים השונים וסוכם כי אין להזמין קבלן, ללא אישור הגזברות, לביצוע עבודה שמחירה מאלף לירות ומעלה (בעבר היה אלפיים) וכי יש צורך לקבל הצעות מכמה קבלנים. החלטה זו פוגעת באופן ישיר במחלקות המבצעות את העבודה, וכאשר ישנן אלפי עבודות קטנות כגון תיקון מדרכות וברזים וצריך להפעיל קבלן באופן דחוף — מערימים נוהלי הגזברות המסורבלים קשיים ומעכבים את ביצוען.

ירחמיאל דורי מבקר קשות את ההחלטה המוזרה הזאת של הגזברות וקובע כי „קשה להבין את השיקולים שהניעו את הגזברות להוציא הוראה זו, אך כאן מוכח בעליל שנעדרו השיקולים השאובים מעצם העבודה ומוכחת גם הבורות של הגזברות בתהליכי הביצוע. הסמכויות הרבות של הגזברות מנוצלות לרעה וקשה להבין את המניעים להתערבות מוגברת זו, אם לא לצורך שררה ותלות..."

[illegible]

הגזברות בעיריית תל־אביב מתאמצת אם כן לגלות בקיאות מקצועית בשטחים רבים מדי, ובשל כך כנראה קורה שמחלקת הפיקוח בעיריה סובלת מהעדר כלי רכב מתאימים ומכשירי קשר. מחלקה זו, אשר עליה מוטל „לעשות קצת סדר בעיר", חייבת להיות ניידת עד כמה שהדבר אפשרי — אבל מסתבר כי לדעת הגזברות אפשר להגיע לניידות זו באמצעות שלושה כלי רכב בלבד.

זו בדיחה לא רעה! לפקח על הבניה שבהיתר, על הבניה הבלתי חוקית ועל המבנים שמתגלים כמסוכנים, באמצעות שלושה כלי רכב בלבד — שבאף אחד מהם לא מותקן מכשיר קשר — זה פשוט לעשות צחוק מהעבודה. גוברי העיריה וקברניטה באמת צוחקים ממנה, ובשל כך מצליחה חצי עיר לבנות בתים ללא רשיון ומצפצפת על כל העולם.

אבל מחלקת הפיקוח, שחלק מעובדיה חסרים הכשרה מקצועית מעמיקה ובמקרים מסויימים אף אינם שולטים היטב בשפה העברית, איננה יחידה, ומצבה של המחלקה לבינוי ערים, להבדיל, איננו טוב ממנה. מחלקה זו צריכה להיות גורם התכנון המרכזי בעיר, אבל בפועל זה לא קיים. הסיבה: מחסור בכוח־אדם מתאים...

מהנדס העיר הפורש מקדיש גם למחלקה זו קטע נכבד מביקורתו, ובין היתר מגלה: „המחלקה בקושי מצליחה לבקר תוכניות של פרוייקטים גדולים ולהגישם בצורה פחות או יותר מסודרת לוועדות השונות. ביקורת התוכניות לגופן היא פעולה המצריכה לימוד רב והבנה רחבה וכוללת של ההשפעה המקומית וההשפעה הסביבתית על־ידי הפרו־ייקט המוצע. פעולה זו לא מתבצעת כפי שצריכה להתבצע ובאותם מקרים שבהם מוגשת חוות־דעת, אין זאת כתוצאה משיקול דעת מקצועי ואינטלקטואלי מספיק.

„מאידך גיסא, העומס המוטל על המחלקה הוא רב ובהעדר כוח אדם מתאים, ישנו פיגור רב ואין אפשרות טכנית לטפל בכל התיקים והבקשות. „מנהלת המחלקה, לפי מיטב הבנתה ויכולתה, מבצעת את משימותיה בהגינות מקצועית, ביסודיות, לעתים מוגזמת, תוך שליטה אישית מלאה, מבלי להאציל סמכויות. המנהלת עומדת לפרוש מעבודתה ומכיוון ששאר האנשים במחלקה הם בדרגה מקצועית בינונית, אין בכוח איש להחליפה, אפילו במסגרת פעולתה המוגבלת".

פרישתה של המנהלת עלולה כמובן להותיר חלל במח־לקה, אבל מסתבר שלא רק למנהלת מחלקה זו בעיריה לא נמצא עדיין מחליף. מנהל מחלקת הביוב, לאחר גיל הפרישה, האריך את עבודתו בעיריה בשנה נוספת; מנהל אגף המים צריך לפרוש באוקטובר 1974 ואין לו מחליף בתוך האגף; מנהל המחלקה האדריכלית וסגנו מכהנים בתפקידם אחרי גיל הפרישה; ומנהל יחידת המבנים המסוכנים (בת שלושה אנשים...), איש בגיל מתקדם, עומד אף הוא לפרוש מעבודתו...

פקק! סתימה! גם זה וגם זה: חשובה! הרמוניה מקולקלת!...

עובדה שהתנועה בעיר זורמת — קובע דו"ח דורי — ואין פקקים אדירים.

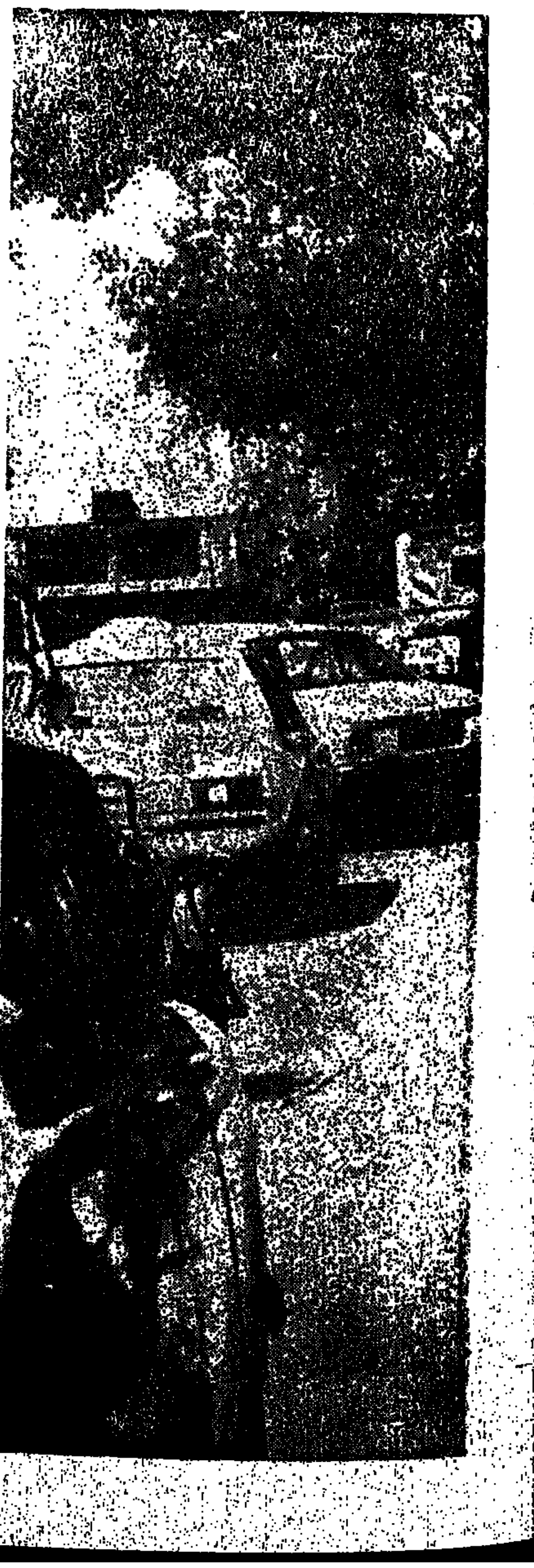

[illegible]

מדוע מתקשה העיריה לאייש משרות בכירות אלה באנשים צעירים ומוכשרים, ומדוע פרישת מנהלי מחלקות ותיקים מותירה חלל?

מסביר המהנדס דורי: „העדר כוח אדם מעולה נובע בעיקר מהפער במשכורות ובתנאים שהשוק החופשי מציע, מול האפשרויות המוגבלות בגופים הציבוריים. הפער של חוסר אנשים מעולים גדל והולך בהתמדה משום שהמוסדות הציבוריים, והעיריה בתוכם, משתמשים בידע, בכשרון וביכולת של האנשים הטובים, באמצעות מחקרים ועבודות ייעוץ הנמסרים להם. מאחר שתנאי העבודה בעיריה אינם אטרקטיביים והעבודה גופה איננה מהווה אתגר — לא מקצועי ולא של סטאטוס אישי — הולך המנגנון העירוני ומידלדל עם הגיל".

דורי אינו משלים עם מציאות עגומה זו ומציע פתרון: „מטרת מסמך זה היא להצביע על הדרך כיצד לרתום את הכוחות המעולים הקיימים בתל־אביב ולעשותם שותפים לאחריות העירונית, תוך ניצול הידע שברשותם. ההצעה מדברת על הקמת מוסד משותף לעיריית תל־אביב ולאוני־ברסיטת תל־אביב, שיעסוק בלימוד, במחקר ובתכנון של הבעיות והאורבניות המיוחדות של תל־אביב, וייקרא „המכון ללימודים אורבניים של העיר תל־אביב". כדי להמחיש מחשבה זו, נפנה אל הכשרת הרופאים ונתבונן: ליד כל בית־ספר לרפואה קיים בית־חולים אוניברסיטאי אשר בו לומדים ומשתלמים סטודנטים לרפואה. המחקר הרפואי מתאפשר ומתפתח הודות לשילוב של הלמידה, ההכשרה והטיפול בחולים אמיתיים. העיר תל־אביב נועדה להיות „החולה האמיתי" אותו ילמדו (מחקר) וירפאו (תכנון) מדעני המוסד לתכנון אורבני של תל־אביב".

* * *

הצעה זו של דורי, המשתרעת על פני עמודים רבים ומסבירה היטב את עצמה, מובאת כאן, מקוצר יריעה, רק על קצה המזלג, אבל אם יתרונו קברניטיה החושים של תל־אביב להוציאה מהמגירות ולהציץ בה, הם בוודאי יימצאו. הצרה היא רק שהם אינם שׂשים כל כך להיפגע. אחרת קשה להסביר מדוע הם גוררים על עצמם בנושא זה שתיקה, מדוע הם לא טרחו לכנס מסיבת עתונאים בתאימה ומדוע לא פירסם דובר העיריה אפילו קומוניקט קטן על המסמך.

אני מבין שדוברי העיריה יטענו — ובמידה לא־קטנה של צדק — שהדו"ח מטפל בעיקר בתקופת רבינוביץ' בעיריה, אבל אני גם מבין, שהמסקנות, ההתריעות וההצ־עות שמציע דו"ח דורי לשלמה להט אינם במיוחד לרוחו, ופרסומם יאלץ אותו להתמודד למעשה עם חלקם.

וההתמודדות זו לא תהיה קלה, [illegible], כנראה, ראש העיריה.

להתחתן ולהקים בית בישראל

מאת יעקב גרוס

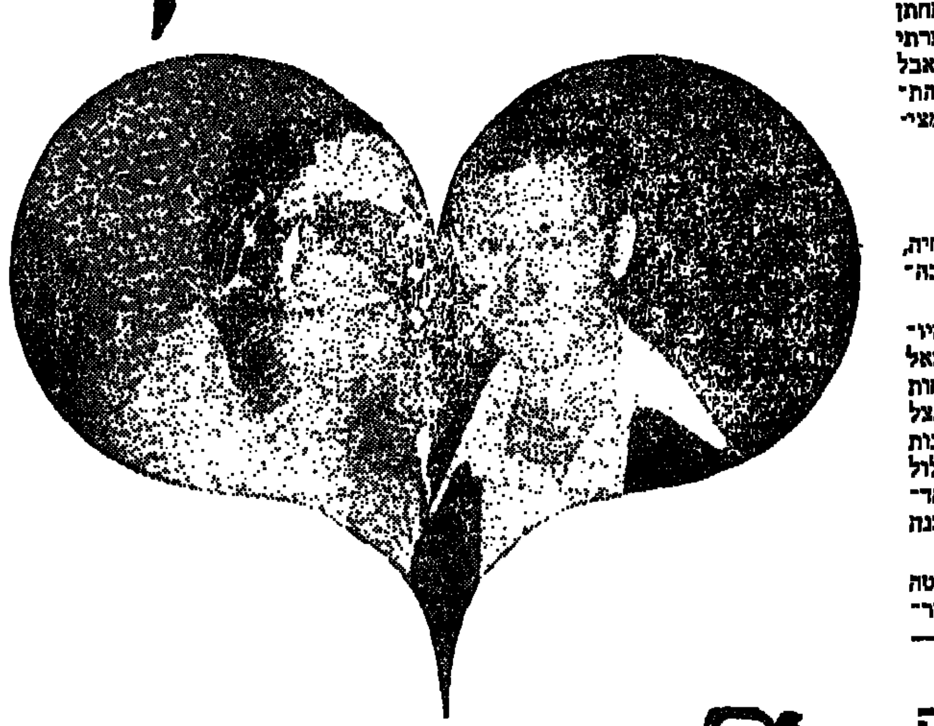

בשעה שאנחנו דילגנו מאוהל לאוהל בגבעותיה של ג'ניפה שב־מצרים, היו מי שניצלו את השעה ו„דילגו" הישר אל תוך דירות מרווחות בערים המרכזיות שבארץ. הח־רדה שתקפה אזרחים אחדים, ובעיקר עולים, שנבהלו ממוראות המלחמה, גרמה לירידה תלולה במחירי הדי־רות ש„ננטשו". וכך נמכרו ברמת־אשכול שבירושלים שתי דירות בנות ארבעה חדרים ב־150 אלף לירות כ"א. דירות שמחירן כיום בשוק עולה על רבע מיליון ל"י, ועוד דירה ב־200 אלף בת חמישה חדרים, במרכז ירושלים, שערכה כיום הוא כפול.

אף־על־פי שאינני קנאי מעצם טבעי, כש־הייתי מתעורר בלילות לשמירה ומזדחל לי מתוך אוהל הסיירים המחורבן — לא הירפו ממני מחשבות טורדניות אלה נוכח תופעת ה„דילוגים". למען האמת, לא מיהרתי להתחתן לפני המלחמה, אף־על־פי שיצאתי עם נערתי זמן ניכר. פשוט לא היתה סיבה למהר. אבל המלחמה שינתה הכול. סולם־הערכים הת־הפך: עמוק בתודעה נחרתו עובדות המצי־אות:

א. אנשים חיים רק פעם אחת.

ב. החיים הם אכזריים.

ג. ביטוח חיים איננו מחזיר מתים לתחיה, ואין מי שיוכל להבטיח לי למות בשיבה־טובה.

עובדות אלו אומנם לא דיכאו אותי במיו־חד, אך חשתי צורך להתייחס אליהן כאל נתונים בסיסיים המדריכים את חיי. הסיחות שחל בערך־החיים הגביר בי את הרצון לנצל אותם עד כלות, לשאוף את ניחוחם וליהנות מטעמם כל עוד הדבר ניתן, שכן מחר עלול ערכם לרדת עוד יותר. ושוב רוצה אני להד־גיש, שאין מדובר כאן בייאוש, אלא בהבנה חדשה של ערכי החיים.

השקפת עולם זו הביאה אותי להחלטה שהגיעה השעה להתחתן ולהקים בית בישר־אל. החתונה היא בעצם עניין די פשוט — אך הבית!!!

עיר טובה - ויקרה

נכנסתי איפוא למעגל קסמים, בתקווה לרכוש בית צנוע, שאפשר יהיה לגור בו וליהנות מהחיים.

ככל אדם מן היישוב עמדו אף בפני מיג־בלות אחדות, והעיקרית שבהן היא העובדה המרה שהכלה האהובה היא ירושלמית מזה שבעה דורות, ואיתנה החלטתה שלא לעקור מעיר אבותיה. לאמיתו של דבר, ירושלים היא עיר טובה! — אך לעובדה זו יש גם מחיר שצריך לשלמו. מחיר הדירות בירו־שלים גבוה ב־30% ממחירי הדירות במרכז גוש דן, וב־60% ויותר מערי־השדה כגון ראשון לציון ופתח־תקווה.

העובדה שהמחירים בירושלים גבוהים יו־תר, קשורה במחסור חמור בדירות, דבר הגו־רם לתחרות. ציבור הקונים מוכן לא פעם לש־לם מחירים מופקעים, מתוך ידיעה ברורה שמחיר הדירות עולה בקצב ממוצע של 5,000—10,000 ל"י לחודש, ומוטב לשלם היום.

ביקשתי איפוא להירשם לתכנית דיור לזוגות־צעירים, אך בירושלים אין תכניות כאלה עד 1976. ובינתיים מחירי הדירות מא־מירים. מסקנה: אם לא אבחן את כל סיכויי היום, יהיו סיכויי קלושים הרבה יותר — מחר.

...וכך התחלנו, אני ורעייתי העתידה, לח־פש לנו בית. כל יום ו' חיכינו בכליון־עיניים ללוח־המודעות השבועי של עתוני הצהריים, ויצאנו מיד לסריקה. קיווינו למצוא דירה שתתאים ליכלתנו הכספית ותספק את צרכינו. חודשים ארוכים חלפו ללא תוצאות. לפחות למדתי היטב את שכונותיה השונות של העיר, אך לא פחות חשוב — למדתי כיצד להכפיל ולשלש סכומי כסף בהשקעות נמוכות יחסית.

בשעת חיפושי נתקלתי בארבעה מקרים, בהם הוצעו למכירת דירות הנבנות במסגרת תבניה לזוגות צעירים, ולמרות שיש בחוזה סעיף האוסר קניה לשם מכירה — נמצאה הדרך לעקוף סעיפים אלה. ידוע לי, שבחודש מארס הציעו שני דיירים למכור את דירו־תיהם בגבעה־הצרפתית, שהיו עדיין בשלבי בניה. הדירות הללו בבעלות „רסקו", בנות שלושה חדרים נאים וטרם נמסרו לבעליהן. המחיר בשעת הרכישה — לפני כשנה — היה כ־70 אלף ל"י. הדירות הוצעו לי למכי־רה במחיר של 150,000 ל"י(!) וזהו מחיר זול יחסית לרמת־המחירים בגבעת הצרפתית. אך אין לשכוח שלבעל דירה זו יש גם משכנתא. הוא השקיע בדירה עד עתה כ־30,000 ל"י ועומד להרוויח ריווח נקי 80,000 ל"י! היו בליבי היסוסים רבים בקשר לרכישה אותה דירה, בשל השיטה המפוקפקת בה הוצעה למכירה. ניסיתי להתקשר מקץ יומיים, אך הדירה כבר נמכרה...

דירה אחרת שהוצעה לי הייתי מוכן לק־נות, אך קונה־מתחרה אחר החליט לשלם cash ובבת אחת, ובתנאי תחרות כאלה לא יכולתי לעמוד.

מחכים לאידיוט

שוק הדירות הירושלמי בנוי על מאות ואלפי מבקשי דירות, לעומת עשרות דירות המוצעות למכירה מדי חודש. התוצאה: מחירים מופקעים גם לדירות הנמצאות באי־זורים פחות יוקרתיים שרמת־הבניה בהם נמוכה יחסית. למרות החוצפה והשחיתות שבמצב זה יש לציין בצער, כי אפשר עם להשיג קונה גם במחיר מופקע. מצאתי מספר ניכר של בעלי־בתים המפרסמים מודעות במשך שבועות רבים בתקווה ללכוד את „ה־אידיוט" שלהם, שיהיה נכון לשלם מחיר מופלפל עבור דירה רעועה.

לדוגמא, אשה גלמודה ברחוב שמעוני מבקשת —.170 אלף ל"י תמורת דירת שני חדרים וחצי, מתפוררת, בשיכוני הבלוקים הישנים של „רסקו". ישנם עוד ירושלמים ממתינים, המודרכים היטב ע"י האינפלאציה הדוהרת והזוכים למחירים מפולפלים.

שוק הדירות החופשי מצטמצם איפוא כתו־צאה מקיומן של חברות תיווך רבות, היוד־עות לעשוק בהלכה את קהל הנצרכים. מה־בולטות שבין החברות „חבולעות" דירות היא חברת „שיכון ופיתוח", המפרסמת מו־דעות ענק על נכונותה לרכוש מהציבור דירות בתנאים שאנשים מן השורה אינם יכולים לעמוד בהם.

לפני כחודש נזדמנה לי „מציאה", דירה בשכונה חדשה הנבנית בתוככי הכפר בית־צפפה שבדרום ירושלים. השיכון נבנה ע"י חברת „רובינשטיין ושות'" התל־אביבית, ונקרא „שיכון־פת". אמנם אין זו בניה מאבן־ירושלמית, אלא מחלקים טרומיים — אך הדירות כשלעצמן עושות רושם טוב. לרגע עלתה בי רתיעה לגור בשיכון המוקף מש־לושה עברים בישוב ערבי, שאחד מתושביו טען בפני כי האדמות שייכות לכפר והופקעו במרמה, כדי לדחוק את רגלי יושביו. אך המחיר הזול יחסית — 130,000 לדירה בת שלושה חדרים — משך אותי מאוד. אולם הסתבר שבשעה שהוצעו הדירות לזוגות צעירים למכירה לפני כשנה, נותרו מספר דירות בלתי מכורות, ומספר בעלי־מזל רכשו אותן מחוץ לכל קריטריונים. מחיר הדירה בשעת הקניה היה נמוך מ־80 אלף, כשמחצית הסכום הוצע כמשכנתא, והקונה הספיק לש־לם רק 20,000 ל"י עד כה. כלומר על 20 אלף ל"י של השקעה הוא מבקש לקבל רווח של 50 אלף תוך שנה! אלא שרווח זה כנר־אה לא הספיק לו, וכאשר ישבנו כבר אצל עורך־הדין כדי לערוך חוזה, התחרט לפתע החליט שמוטב להמתין עד שמחיר הדירה יאמיר בקצב הדוהר של האינפלאציה.

לקנות דירה בשק

בין השכונות הנבנות כיום בירו־שלים בולטת שכונה חדשה הנשקפת מעל לרמת־דנית, מול הכפר הערבי מלחה (מנחת), בדרך לקריית־יובל. למרות הבניה הנמשכת ללא קץ, לא הוצעו הדירות למכירה לפני חודש מארס 1974. וכך, לפתע פתאום, הופיע עם חדש על מפת הדירות של ירושלים — „רמת־שרת"!

נערתי התאהבה באיזור ממש במבט רא־שון. המודעה פורסמה בעיתונות היומית ומש־כה בו ביום עשרות קונים. למכירה הוצע למעשה רק גוש בתים אחד — וגם הוא, אומרים יודעי דבר, בלחץ הציבור, שדרש מחברת „שיכון ופיתוח", הבונה על אדמה של „מינהל מקרקעי ישראל", לפתוח את שערי השכונה נוכח מצוקת הדיור.

אשתי לעתיד דחקה בי. „יש למהר פן נאחר", והצדק היה עימה. לאחר שהצלחנו להגיע אל דלפק המכירות, נוכחנו לדעת מה מהר מתגלגלים כאן העסקים. לא היתה לנו אפילו שהות לראות את הדירה שאנו עומ־דים לקנות. הוזהרנו שאם ניסע לראותה, אזי עד שנחזור — כבר לא יהיה מה לקנות. מה לעשות? בלענו את עובדות החיים, רשמנו צ'ק דחוי — כדי שאפשר יהיה לבטלו אם נתחרט, ויצאנו לראות את הדירה בת שני החדרים שרכשנו. מראה הדירה הנבנית גרם לנו לדכאון — דירה בלתי מאוורת, אפלו־לית, מזכירה במידת מה מערה. מחיר הדירה הנפלאה — 137 אלף לירות. שטחה 62 מ"ר, פלוס מרפסת ענקית. חשבנו להחליפה למח־רת היום, אך הכל כבר נמכר. החלטנו לב־טל את העיסקה.

כעבור יומיים נוכחנו בטעות המרה. חב־רת התיווך „מצ'מייקרס" פרסמה מודעה ובה הוצעה למכירה דירה דומה ב־—.165 אלף ל"י. הדירה נמכרה תוך שבוע. שבוע נוסף חלף ודירה אחרת ברמת־שרת, בת 3 חדרים, הוצעה למכירה ב־190 אלף לירות. בשבוע שעבר דרשו עבורה רק 170 אלף. שאלתי את המוכר אם אינו חושב שזוהי הגזמה. הוא צחק והשיב — „בחודש הבא נמכור דירות נוספות במחיר של 210 אלף". מסתבר שצדק.

חודשיים שעלו 20.000 ל"י

פעמים רבות החלטתי נוכח עליית־המחירים הגואה, לחדול לחפש דירה. לתומי חשבתי כי מוטב לשכור דירה קטנה, עד שתחול רגיעה במחירים. אולם קיבלתי עצה ידידותית, שמוטב לשלם משכנתא מא־שר שכר־דירה.

חוק החיילים המשוחררים עומד אמנם לצי־די — אך נאמר כבר פעמים רבות שזהו חוק ללא שיניים. כרגע אין ממילא תכניות שיכון למכירה ולכן אין הטבות. עד שתיפול ההחלטה, חסרה האפשרות של הצמדת ערך הכסף למדד הבניה. הקבלנים כיום נפוחים בכסף, כולל חברות הבניה הקשורות למשרד־השיכון. הללו מעדיפים לבנות יותר ככל האפשר — ולמכור רק בשלב מתקדם של הבניה. היום אי־אפשר לקנות דירה „על הנייר", דבר שהיה מקובל במשך שנים רבות. לכן גם אי־אפשר לשלם בתשלומים לטווח ארוך. אין תנאי רכישה נוחים. במצו־קת הדיור הנוכחית ברור שהפער גדל והו־לך — ובפרט כאשר בירושלים בונים בתים רבים ליהודים הגרים בחו"ל. הדבר כשלעצ־מו אינו נורא כל־כך, אך כאשר בניה כזו מנצלת ידיים עובדות רבות לדירות מפוארות בנות חמישה חדרים ומעלה, שבחלק ניכר מהן לא גר איש! — וזהו דבר חמור.

אחד הדברים שלא יכולתי להסתגל אליהם היה קצב ההתייקרות וירידת ערך הכסף. מאה אלף לירות בשבילי הוא סכום עתק! כמעט בלתי ניתן להשיג — אך לשוק ה„דירות" יש שפה משלו — אז מוכרחים להבין אותה אם רוצים להשיג דירה. חודשיים של היסו־סים וחיפושים עלו לי ב־20,000 לפחות בגלל האינפלאציה. סולם המושגים שלי התדרדר. הבנתי, לדאבוני הגדול, שכדי להצליח בק־ניית דירה עלי לדבר בשפת השוק. השפה הוולגארית והאכזרית, שאין בה מקום למח־שבת, לערכים רוחניים. זוהי שפת יצרים גשמיים וארציים, שפה שכולה חמרנות וער־כית מסתכמים ב־„תפוס כפי יכולתך"...

הכרת במציאות זו, אין פירושה הסכמה עם ערכית. ההכרה במציאות זו אינה מחיי־בת התנהגות לפי הכללים האכזריים, השול־לים מן האדם את צלם דמותו, והופכים אותו לאדם המנסה לנצל את החברה במקום להי־יות אדם־בונה בה.

השקפה זו היתה לי לאבן־פינה עד ליום הכיפורים תשל"ד, אך זו לדאבון־לבי נשרפה באש המלחמה. עובדות המציאות שהזכרתי בתחילת רשימתי נסחפו במחול השדים ה־אינפלאציוני של רבים מידידי ואני בתוכם. השאיפה לחיים טובים, להנאות מחיי הרגע, לניצול ספקולאטיבי של האינפלאציה הת־לולה, הפכו למטרות החיים. מי שאינו מנצל את האפשרויות הקיימות — פשוט חי לו בעולם אחר.

בעסקים אין סנטימנטים

המתנתי בכליון עיניים לרגע בו יוצע למכירה בניין־דירות נוסף ברמת־שרת והדבר אמנם קרה. בבניין החדש כ־60 יחי־דות דיור, ונפח העיסקות הכולל הוא למעלה מ־12 מיליון ל"י. למרות זאת, הסתפקה חברת „שיכון ופיתוח" במודעה קטנה מאד בעיתו־נות היומית — כנראה כדי למנוע התנפלות המונית על משרדיה — אך השמועה עברה מפה לאוזן, ועוד בטרם הופיעו העתונים, צבאו כבר עשרות קונים עם פנקסי ציקים שלופים. אף מקומי לא נפקד... המחירים האפילו אפילו על התחזית המרה ביותר... מחירים של דירות בנות שלושה חדרים הגיעו עד ל־225 אלף ל"י, וארבעה חדרים נמכרו ב־330 אלף! יש להדגיש כי מכירת הדירות היא ללא משכנתא! וכל זאת במדינת ישר־אל, ובחסות משרד השיכון.

בעסקים כידוע אין סנטימנטים! זה דבר ברור. ידעתי שאם הפעם אתמהמה, סופי שלא אקנה דירה כלל. הייתי בין בני־המזל שקיבלו מספר לדירה. מספרי היה 46. כאשר הגעתי סוף סוף אל הפקיד נותרה רק דירה אחת, ומן הקטנות. קניתי אותה. סוף סוף נגמר הסיוט של חיפוש הדירה. עתה מתחיל הסיוט החדש — חיפוש מקורות למימונה.

לאחרונה קראתי ב„על המשמר" כי „משרד השיכון" תבע מ„שיכון ופיתוח" לבנות דירות עממיות ולא קוטגים, שמחירם נע בין 180—225 אלף ל"י. צחקתי בליבי. הלא מחירים אלה הם המחירים של הדירות „ה־עממיות" בנות שלושה חדרים, ב„שיכון ופי־תוח" שבירושלים!!!

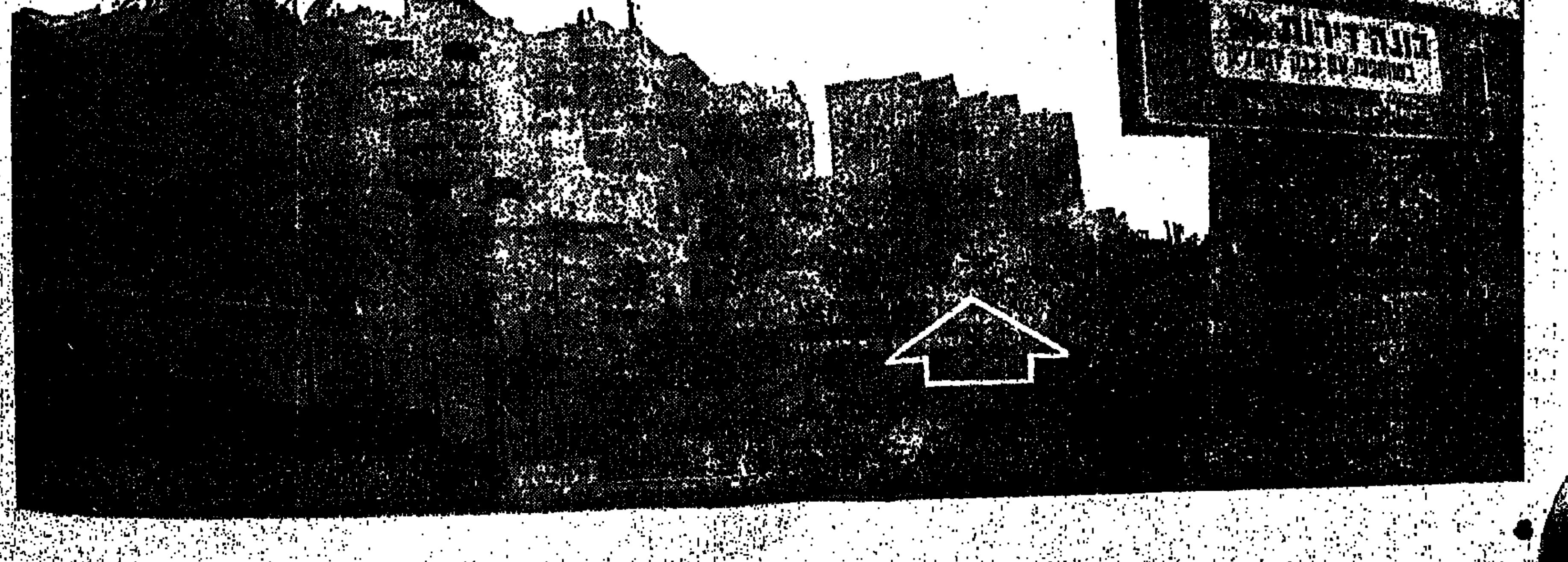

„רמת שרת" — שיכון חדש של משרד השיכון. למרות מצוקת הדיור בירושלים, מעכבים את המכירה כדי לחשיג מחירי שיא. הגוש הימני (מסומן בחץ) הוצע למכירה במארס ועתה מציעים בניין נוסף, אך מאות דירות נוספות יימכרו רק ב־1975.

הניתן לסלק את ניקסון?

מאת בוב שרייבר

החוקה האמריקנית קובעת שניתן לסלק נשיא מתפקידו „בגלל עבירות או פשעים חמורים". למונחים אלה אין הגדרה, ומכיוון שעד כה ר'ק נשיא אחד הואשם בכך, הרי התקדימים אינם ברורים כל־צרכם. וכפי שידוע מבוסס המשפט על תקדימים.

פירוש הדברים הוא, בערך, כי אם יסולק נשיא רק משום שהבלורית שלו אינה מוצאת חן בעיני הקונגרס, הרי יהיה זה מעשה בלתי־חוקי. אך מי יקבע זאת? בדרך־כלל ניתן לערער על החלטת בית־משפט בפני ערכאה גבוהה יותר, אך הואיל והחלטה זו מתקבלת ברשות המחוקקת של הממשל, הרי לגמרי לא ברור בפני מי אפשר לערער עליה. שורת ההגיון נותנת שזה יהיה בית־המשפט העליון, אך אין כל חוק או תקדים המעניקים לבית־המשפט העליון סמכות בעניין זה.

לא כאזרח רגיל

הבעיה היא טכנית, אך ייתכן אפילו שאינה שייכת להליך. כדי לסלק נשיא דרושים שני שלבים: א) על בית הנב־חרים לקבל החלטת רוב שיש די הוכחות כדי להצדיק משפט — וזהו ה„אמפיצ'מנט". ו־ב) אחר החלטה כזו מנהל הסנאט — בשבתו כחבר מושבעים — משפט של הנשיא, ואם הסנאט (שמאה חברים לו, שניים מכל מדינה) מחליט ברוב של שני שלישים שהוא אשם, הרי הנשיא מורחק מכהונתו באופן אוטומאטי.

לפני דיון והחלטה בבית־הנבחרים חייב כל חוק לעבור דיון בוועדה, כגון בכנסת הישראלית. והנה בוחנת עתה הוועדה לחוק ומשפט את ההוכחות, כדי להחליט אם להביא את חוק ה„אמפיצ'מנט" בפני המליאה. הואיל וכל חברי הבית — ומכאן: גם חברי הוועדה — הינם נבחרים, ומכיוון שכולם עומדים להתייצב בפני הבוחרים בחודש נובמבר ה־קרוב, מעורבים כאן היבטים משפטיים ופו־ליטיים כאחד.

הגם שאינני מומחה לכל גוני ההיבט המש־פטי של המקרה — ואף־כי שום אזרח אינו יודע את כל ההוכחות שיובאו בפני הציבור בחודשים הקרובים — הרי הרושם שלי הוא, כי אין הרבה הוכחות ישירות לכך שניקסון אמנם ביצע פשע, איש כנראה לא שמע מפיו הוראה למישהו לבצע מעשה בלתי־חוקי. יש הוכחות מסויימות כי נמנע מלהודיע על פשע שידע עליו — הפריצה בעניין אלסברג — וכן, שניסה לחפות על כמה מעשים בלתי־חוקיים, אך דבר מכל אלה לא נעשה בפני עדים שיוכלו להאשימו במישרין. ייתכן שאין זה חל על מקרים אחרים, כגון קרן החלב או משפט האי.טי.טי. לדעתי, במצב רגיל, די היה בהוכחות הנסיבתיות הקיימות כדי להר־שיע כל אזרח רגיל בפשע רגיל. אך כלפי הנשיא אין לנהוג כפי שנוהגים כלפי אזרח רגיל.

צפויה סחבת

דעתי היא, כי הוועדה תחליט להביא את עניין ה„אמפיצ'מנט" בפני בית־הנבחרים ובית הנבחרים יחליט עליו. השנה היא שנת בחירות, ואפילו הרפובליקנים אינם רוצים להיות קשורים בניקסון. ועוד חושבני כי מליאת הבית תשמח להשאיר את ההחלטה העיקרית — קביעת האשמה או החפות — בידי הסנאט. הסנאט הוא עניין אחר; כשליש מן הסנאטורים הם כה שמרניים, שלא היו מרשיעים את ניקסון אפילו יאנוס את אמו על הדשא לפני הבית הלבן לעיני מצלמות הטלוויזיה. מכאן, שההצבעה תהיה רחוקה עד מאוד, לדעתי, חמישה קולות יותר או פחות מן המינימום הדרוש של 67.

ייתכן שכל התהליך ייסחב זמן רב. אם הוא יימשך עד לאביב הבא, 19 חודשים בלבד לפני הבחירות הקרובות לנשיאות, הרי ייתכן כי לעולם לא תיערך הצבעה סופית. יש גם אפשרות שאם בית הנבחרים יחליט על „אמ־פיצ'מנט", הרי יתפטר ניקסון או יסתלק מכהונתו „מטעמי בריאות". אך הוא אדם חמקמק ובעבר הצליח לא אחת להפוך ביש־מזל למזל.

מה יקרה בארה"ב אם ניקסון לא יסולק? סבורני, כי חשוב לדעת שהממשל הנוכחי נקלע למצב של קפאון. אף לא אחת מהצעות החוק שלו התקבלה בקונגרס זה ששה חוד־שים. הממשל הנוכחי נהנה רק ממעט מאוד אמון. אם ניקסון יקבע שהארץ אינה שטוחה, יתנגד לכך מחצית ארה"ב, מתוך עקרון. על־כן, אם ניקסון לא יסולק, ישתנה אך מעט מאוד לעומת המצב הקיים בחודשים האח־רונים. אשר לישראל, דעתי היא כי המדיניות תימשך כפי שהיא מאז אוקטובר, דהיינו — להפעיל לחץ על ישראל שתסכים לוויתורים כדי ליצור אשליה של הסדר שלום (שים לב: ניקסון לא שם קץ למלחמה בווייטנאם. הוא רק הוציא ממנה את ארה"ב!).

אם ניקסון אכן יסולק ופורד יבוא במקומו, הרי יפעיל הקונגרס את כוחו ויקבע את מדיניות הפנים ומדיניות החוץ כאחת. פורד, במאמציו להיבחר כנשיא בבחירות הבאות, לא יילחם בקונגרס, וישתדל להופיע כמתנגד למדיניותו של ניקסון, לבל יוכתם כשותפו. ושוב, בשביל ישראל עשוי הדבר להיות טוב או רע. אם יהודי ארה"ב יצעקו כי ניקסון אינו עושה די בשביל ישראל, כי־אז יעשה פורד יותר. אם לא נעשה כן, ייתכן מאוד כי פורד יזנח את ישראל כדי להראות כי ביכולתו להחזיר לאמריקה את הנפט.

ניקסון - א־מוראלי

הקורא יבחין, בוודאי, כי נמנעתי ברוב המקרים מלפסוק בענייני מוסר. לדעתי ניקסון הוא „א־מוראלי" — דהיינו בלי מוסר. אך אני מצפה מפוליטיקנים שיהיו חסרי מוסר. רוב האנשים בארה"ב עושים כן, אך רובם מצפים מן הנשיא שיחדל להיות פוליטיקאי וימלא תפקיד של מדינאי, מנהיג, נסיך ומשיח כאחד. אך תמהני שניקסון לא מצא לעצמו כיסוי יותר טוב. מעולם לא הייתי מאמין כי ייתפס בקלקלתו כפי שאמנם נתפס.

ואף־על־פי־כן, חשוב לדעת כי רוב הנשי־אים „השתפרו" בתקופת כהונתם. הדוגמה הטובה ביותר היא טרומן; הוא לא היה אלא פוליטיקאי, אך עם היותו נשיא נעשה מדינאי, ואפילו מדינאי מוסרי למדי. לדעתי האישית, טוב יותר היה הן לארה"ב הן לישראל בלי ניקסון. סבורני כי במקרה שניקסון יורד, ייתכן שיווצר כאן גל של תגובת נגד הוסר־המוסריות, ואם העם ירצה לשוות לעצמו דמות מוסרית, הרי יעזור הדבר לישראל.

רק בשוליים אומר, כי נדמה שהשפעת חברות הנפט פחתה בהרבה לעומת מה שהיה לפני שנה. למרות טענותיהן שיש להן בעיות, הרי זכו השנה לרווחים כה גדולים שאפילו בעלי הון שמרניים נבוכים. חלק רב ממבנה המסים שהוא לטובתן, יבוטל בחודשים־שלושה הקרובים.

מאת
גיורא
מנור

הכבאים באים

- מה עושים מכבי־האש כאשר שום דבר אינו בוער?
- כיצד התעשר קראסוס – חברו לטריאומווירט של יוליוס קיסר – מאי־כיבוי שרפות?
- קצף ב־12,000 לירות.
- שירות מודיעין במסווה מכבי־אש מתנדבים.

ברחוב המלכים שבחיפה נהג במשך שנים רבות לעמוד יהודי כבד־גוף וכבד־פה ולמכור מדי־חום. „לקנות ולא להשתמש!" — זו היתה סיסמת הפרסומת הקולעת שלו. בעצם, זו מהותם של כל שירותי ההצלה, וגם הוותיק בהם — מכבי־האש.

רומא העתיקה היתה עיר הבנויה בתי־עץ. הצפיפות של המטרופולין העולמית היתה גדולה, אוכלוסיה מספרם גדל והלך, וממש כבימינו, בנו בעלי המגרשים בתים בצפיפות רבה (בניגוד לרשיונות הבניה כמובן). כדי לחסוך בשטח בניה יקר הוקמו בניינים בני כמה קומות. הבישול נעשה על גבי אח פתוחה — וכמובן השריפות פרצו לעיתים קרובות והן היו מכלות במהירות רבה שכונות שלמות. לכן ייתכן מאוד שנירון קיסר כלל לא נזקק

בחדר המבצעים

למציתים כדי שיוכל לנגן בכינורו לאורת של רומא הבוערת.

בימי יוליוס קיסר גרמו השרפות להתעשרותו של אחד ממנהיגי האימפריה, קראסוס, ששמו נעשה ממש שם נרדף לעשיר. למעשה התעשר קראסוס, שהיה בעל שירות כבאים פרטי, מאי־כיבורן של שרפות. בשעת שריפה היו מקיפים כבאיו של זה את הבית הבוער ומונעים את גישתם של „מתנדבים". בין כה וכה קשה היה לכבות בעזרת דליים בית בנוי עץ בן שלוש קומות. מכל מקום, כאשר הפך הכל לאפר היה מגיע למקום בא כוחו של קראסוס ומציע לבעל־הבית, שרכושו ירד לטמיון לעיניו, הצלה כספית, על ידי בכוונתו של בעל שירות הכבאות לקנות את המגרש. בלית ברירה היה בעל־הבית שנשרף מוכר את המגרש כדי למצוא לעצמו מגורים במקום אחר.

מאז עברו שנים רבות ואת הדליים מלאי המים החליפו משאבות מודרניות. בפתח תחנת מכבי־האש בפתח־תקווה מתנוססות המכוניות האדומות החדישות, המצויידות במיטב השכלולים — סולם הידראולי המסוגל להגיע לקומה הי־עשירית של בית, מכונות לקצף־כיבוי ומיכלי אבקת־כיבוי לשריפות של מוצרי נפט. ואנשי המשמרת התורנית מטפלים בציוד או יושבים בחדר המנוחה ומשחקים שש־בש — ודאי בדומה למה שעשו כבאיו של קראסוס בין שריפה לשריפה.

„שש־בש מותר, אבל רק במשמרת ערב או אחרי הצהריים. בקלפים אסור בכלל לשחק". — מספר לנו דוד גולדברג, מפקדם הוותיק של שירותי הכיבוי של איגוד־ערים באיזור פתח־תקווה.

איך מגיע צבר בן־איכרים להיות כבאי? דוד היה איש הגנה ותיק. במשך שנים עסק במה שהיה קרוי אז הש"י, שירות המודיעין של ההגנה. יום אחד בשנת 1942 קראו לו, לדוד, למפקדת האיזור והודיעו לו שהחל מלילה זה הוא האחראי לגדוד מכבי האש המתנדבים של פתח־תקווה. לא היה לו מושג על כיבוי שריפות, אבל שירות הכבאות שימש מסוה נוח לפעילות המחתרתית. בו ביום הותקן בביתו טלפון ועד קום המדינה המשיך דוד לעסוק בענייני הגנה וכבאות גם יחד. כיום הוא ט פ ס ר, זו הדרגה הגבוהה ביותר אליה יכול להגיע כבאי.

„הצבא תפס את הסגן והאלוף, המשטרה את הניצב והגונדר, ולא נותר לנו, לכבאי האש, תואר של מפקד הנ"כי כיאות אלא הטפסר". — הוא אומר. יהיה טפסר! לקצוני כבאות בדרגה נמוכה יותר תואר אף יפה מזה, ר ש ף. זה נשמע אפילו טוב מן הניצב או הסרן.

אזעקות ואזעקות־שווא

בחדר המבצעים של התחנה טלפונים ומכשירי אלחוט. בכל עת חייבים להימצא כאן תיומנאי וקצין המשמרת, גם בשעות הלילה, כאשר מותר ליתר הכבאים לנוח על מיטות („עד שעה 24.00 השינה אסורה. ליד הטלפון יימצאו תמיד שני כבאים, שאחד מהם תמיד ער, שניהם מלובשים, והם מתחלפים ביניהם. העובדים האחרים יכולים לנוח בחדר־המנוחה". — מתוך „נוהלים ותוראות" של התחנה).

כאן מתקבלות הודעות הציבור על מקרי־שריפה או „בעיות" אחרות. חתול נפל לבאר עמוקה, צינור מים שניזוק מציף דירת־מרתף — בכל מיני בעיות פונים התושבים לעזרת מכבי־האש.

תרגיל כיבוי בקצף

בשנה שחלפה טיפלו כבאי האיזור ב־927 שריפות ועוד 563 „מקרים" אחרים. מכל אלה היו רק 63 „יציאות־שווא", משמע הודעות כוזבות.

„זה אחוז נמוך מאוד ביחס למה שמקובל בעולם לגבי הודעות־שווא" — אומר מפקד התחנה. „יש מקומות בארה"ב, בעיקר בערים הגדולות, שם מגיע אחוז ההודעות הכוזבות ל־50..."

יש מקרים של נערים המשתעשעים באזעקות כאלה. יש ומישהו מודיע על שריפה, אבל מצליח להתגבר עליה בכוחות עצמו ו„נעלם מן השטח" עד בוא הכבאים, מחשש שיצטרך לשלם עבור טרחתם.

אבל הכבאים חובשים קסדותיהם, מעלים מגפיהם ויוצאים כשתאורות מהבהבים והסירנה צופרת בכל מקרה — כי מוטב אזעקת־שווא — מאשר לאחר למקום האסון.

מי משלם?

ומי באמת נושא בהוצאות שירותי־הכבאות? ראשית כל, הרשות המקומית והממשלה. לפי חוק הכבאות שהוצא לכנסת בשנת 1959, ממש דקות ספורות לפני ששר־הפנים דאז בר־יהודה התפטר מתפקידו, נושאת הממשלה ב־50% מהוצאות האחזקה של השירות. אלא שחלוקה זו אינה מכאנית. במקומות יישוב גדולים השתתפות הממשלה היא רק כשליש מן ההוצאות, ואילו ביישובים מרוחקים ועניים

כבאי ב„מדים"

חלקו של משרד הפנים גדול יותר. כך שבממוצע הנטל מתחלק חלק כחלק, בערך.

לאחר שהוגשה העזרה והאש כבתה נערכת חקירה במקום, נרשם שם בעל הנכס והאם הוא מבוטח. ולבסוף נשלח אליו חשבון. במקרים של נפגעים שאינם בעלי יכולת לשלם, ושלא היו מבוטחים, יכולה הרשות המוסמכת לכך „למחוק" את החשבון.

אמצעי הכיבוי המודרניים אינם זולים. למשל, החומר הנשפך כקצף־כיבוי ממכונית אחת בלבד מחירו 12,000 ל"י. בתחנה לא גדולה ביותר, כמו זו בה ביקרנו, עובדים כמעט 40 עובדים, שמשכורותיהם אינן גבוהות ביותר, ואף על פי כן מקבל אפילו כבאי טירון יחסית משכורת ברוטו של למעלה מ־2,000 ל"י לחודש (הכוללת תוספות לילה

כיבוי שריפה בבי"ח קרגל

ושבת ושאר ירקות), וכל זה מבלי לקחת בחשבון את הבניין והמכוניות ושאר האמצעים הדרושים להפעלה יעילה של השירות, כגון אמצעי קשר וכו'.

„למרות כל החידושים" — מסביר לנו מפקד התחנה, האוהב להסביר בהרחבה את ענייני מקצועו — „המים נשארו אמצעי הכיבוי היסודי והיעיל".

על כן דורש החוק הבטחת התנאים להספקת המים

דוד גולדברג, מפקד תחנת הכיבוי בפ"ת

הדרושים (ואמצעי בטחון אחרים) בכל מבנה תעשייתי או ציבורי או בניין מגורים בעל יותר משלוש קומות. כבאי האש הם האחראים למתן רשיונות אלה. בשנים האחרונות עברה גם חקירת כל מקרה־שריפה מידי המשטרה לכבאים, ולשם כך הוכשרו קציני חקירות מיוחדים.

בעיות כוח־אדם

בישראל כיום כ־700 כבאים מקצועיים. מה נדרש מאדם הרוצה לעבוד בכבאות? ראשית, רשיון־נהיגה ברכב כבד. בלי זה אין כלל על מה לדבר. שנית, כושר גופני מעולה. רצויה גם השכלה... אבל בנקודה זו אי־אפשר להקפיד, כי אין קופצים רבים על קריירה של כבאי. ועליו להיות צעיר מ־36 שנה.

מי שהתקבל למקצוע נשלח לקורס בן 5 שבועות. ואחר כך, אם יש לו הכישורים הדרושים, הוא עובר קורסים נוספים ועולה בדרגה ויכול להיות לקצין, לרשף או אף טפסר.

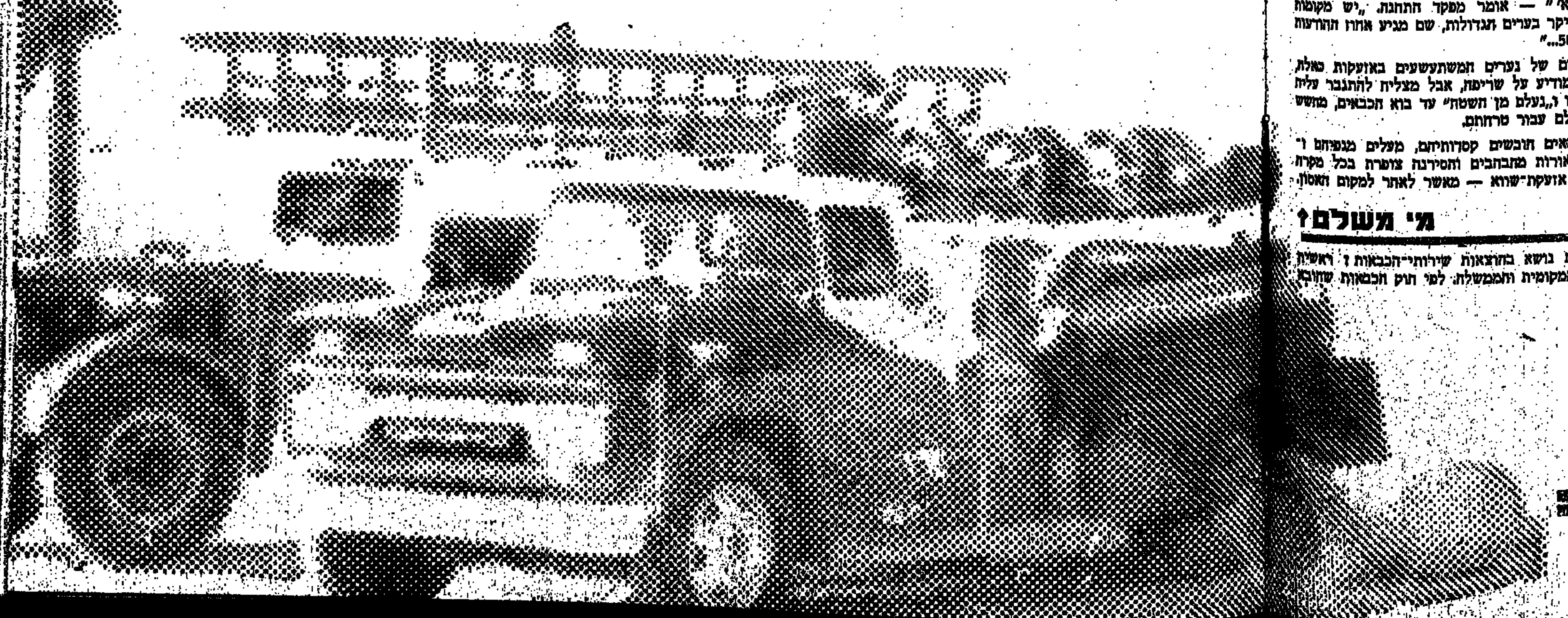

מאת נתן גרוס

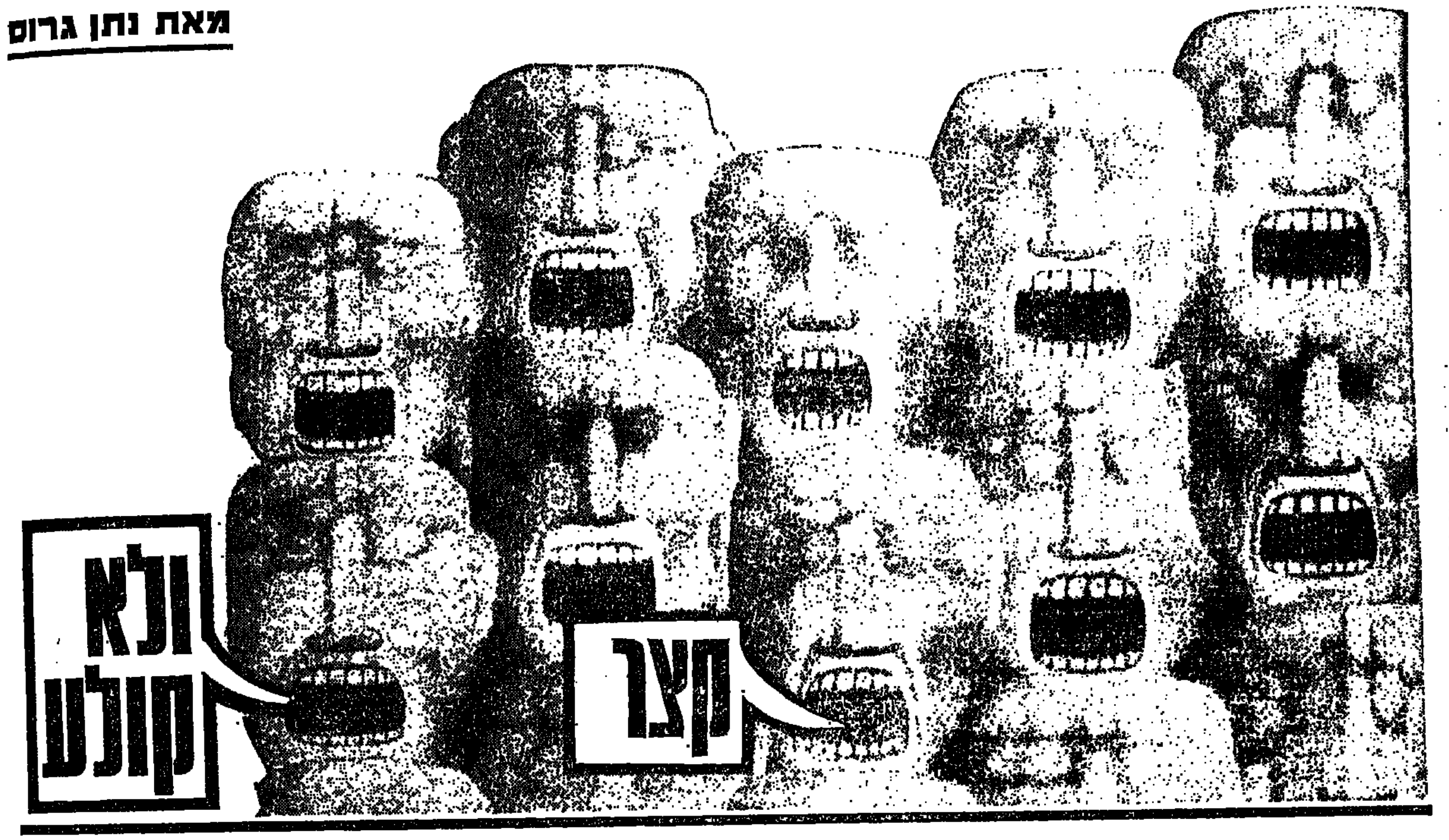

האמנות השביעית יש לה כמה וכמה פסטיבלים. לכל פסטיבל מה־פסטיבלים הגדולים — אופי משלו: פסטיבלי מוסקבה או קארלובי־וארי (אשר נערכים לסירוגין) הם פסטיבלים „מזרחיים" מובהקים, אם כי משתתפים בהם גם סרטים מהמערב; פסטיבל ברלין — אופיו „מערבי" מוחלט והסרטים מן המזרח מופיעים שם בגדר אורחים; פסטיבל קאן הוא פסטיבל „מסחרי", פסטיבל ונציה, שהיה ידוע כפסטיבל „אמנותי", עובר עליו משבר קשה ומזה שנים מחפש הוא את דרכו ואת אופיו. פסטיבל אוברהאוזן, הנערך במערב גרמניה, מהווה מפגש אמיתי של מזרח ומערב, על בסיס סרטים בעלי אופי לוחם.

במפגש זה בולטות דווקא מדינות הדמוקראטיה העממית, והן מציגות (כך אומרים) סרטים שבביתם־הם אינם מגיעים לכלל הצגה... אלה הם סרטים של ביקורת־עצמית, בעלי עוקץ „מסוכן". מאידך גיסא מציגות גם מדינות המערב סרטים מהפכניים שאין ממשלותיהן רואות בהם תעמולה חיובית...

סולידריות עם צ'ילי

הפסטיבל העשרים של אוברהאוזן עומד בסימן הסולידריות עם צ'ילי המתפכנת. הוא נפתח בהצגה חגיגית של תוכנית צ'יליאנית בת־שעתיים, אשר כללה ששה סרטים על עלייתו ונפילתו של סלוודור אייגדה — מגרמניה המזרחית, מברה"מ, מהונגריה, מקובה, מצרפת ומבלגיה. בנוסף לזה נערכו עוד שתי תוכניות דו־שעתיות של סרטים על נושא זה בהפקות שונות. כל הסרטים האלה ביססו את הקומפוזיציה שלהם על חומר שהוסרט במשך 3 שנות קיום המשטר הקונסטיטוציוני בצ'ילי ע"י צוותי טלוויזיה מארצות שונות, על חומר שהוסרט בימי מאורעות 11 בספטמבר בדבר (לכל הסרטים השתמשו באותו חומר של הארמון הבוער וערימות הזוועה) וגם על צילומים שהצליחו צלמי הטלוויזיה מהגיל להבריח במצלמה מוסתרת, הנותנים ביטוי לאכזריות השליטים הפאשיסטיים שתפסו את השלטון בצ'ילי.

טבעי היה שבפסטיבל זה יוענק פרס מבקרי הקולנוע לסרט על נושא צ'יליאני, והיתה זו יותר הפגנה מאשר הערכה אמנותית. הפרס התחלק בין שלושה סרטים: „אורח" (Mitbürger) ו„מלחמת המומיות" (Krieg der Mumien) — שניהם של וואלטר היינובסקי וגרהרד שוימן ממערב גרמניה, שניהם דוקומנטציה מופתית ושקולה היטב, עבודה גרמנית סולידית — והשלישי „הדף הראשון" ("La primera pagina") של סטודנט צ'יליאני, סבסטיאן אלארקון, הלומד ביה"ס הגבוה לאמנות הקולנוע במוסקבה, עשוי בסיגנון הפאתטי המקובל בסרטים סובייטיים.

מה קרה לסרט הדוקומנטרי?

הסרטים על צ'ילי הוכנו לרוב למען הטלוויזיה ונשאו אופי של ריפורטז'ה מבוססת על ראיונות. פה ושם היו נסיונות להעשיר את הקומפוזיציה באלמנטים אמנותיים, למצוא איזו קונצפציה בלתי שגרתית. „אורח" בונה את תמונתו לפי נאומו האחרון של הנשיא איינדה אל העם — נאום הפרידה — והוא משיג בפשטותו אפקט חזק. „הדף הראשון" מהווה מעין הצהרה אישית של הלוחם הצ'יליאני (היושב במוסקבה), ודמותו הפאתטית הניצבת אל מול המצלמה תישאר בוודאי בזכרון הצופה עוד זמן רב אחרי שתוכן דבריו יישכח ממנו.

למען הטלוויזיה הוכנו גם סרטים אחרים — ואולי רוב רובם של הסרטים שהובאו לאוברהאוזן — ועובדה זו היתה לרועץ לפסטיבל. שכן הטלוויזיה אימצה לה שיטות אנטי־קולנועיות, שיטות המוותרות על אמנות הצילום והעריכה, ואפילו על התסריט, והלכה בכיוון הייצור הזול והמהיר. ומה זול ומהיר יותר מאשר להעמיד אדם מול המצלמה ולדובב אותו! אכן, כאלה היו רוב רובם של הסרטים באוברהאוזן, במרכז כל התוכניות של המזרח ושל המערב כאחד עמדו דמויות של אנשים, לרוב זקנים (שכן לזקנים יש סיפורים מעניינים יותר...), מקופחים או שבעי ימים, פנסיונרים המעלים זכרונות מימי לוחמה ומהפכה או עלובי חיים, עובדי נקיון, סבלים, מוכרי נקניקיות, רוכלים... לאחד סיפור מעניין יותר, לשני פחות — אך אצל כולם אותה השיטה. אם הצלם והבמאי התאמצו קצת יותר, ידעו הם להעשיר את הראיון בהעברתו למקומות שונים, בצירוף גורמים נוספים; ידעו לספר סיפור נוסף על זה שהיה בפי המספר. אם לאו — נשאר הדבר בגדר סיפור רדיו בתוספת תמונה סתמית.

הפסטיבל הבינלאומי לסרטים קצרים באוברהאוזן (גרמניה) קנה לו שם בעולם כפסטיבל בעל אופי פוליטי לוחם. נתן גרוס, אשר היה חבר בוועדת השופטים של הפדרציה העולמית של מבקרי קולנוע (FIPRESCI) בפסטיבל זה, מספר את רשמיו ומעריך את המצב הירוד בהפקת סרטים דוקומנטריים וסרטי הנפשה ביקורתיים ומשעשעים.

זקנים מספרים...

התרשמתי לטובה משני סרטים צ'כיים מסוג זה — ובכלל, חושבני כי הצ'כים, כקבוצה, הציגו את העבודה הסולידית ביותר והיפה ביותר. ההרגשה שמישהו עבד (קשה), שקל, לא ויתר על שום דבר והציג דבר מושלם, ליוותה אותי כל אימת שחזיתי בסרטים צ'כיים, דוקומנטריים ומצויירים כאחד. בסרט „פורץ קופות" מציג הבמאי יארומיל יירש את העבריין הצ'כי הידוע סימרדה, מומחה לפריצת קופות פלדה משוריינות, אשר ריצה 25 שנות מאסר וכעת מועסק הוא כשומר בטחון בבית חרושת לחרסינה בקרלובה־וארי. הבמאי מזמן אותו לפגישה עם רב־פקד לשעבר של המשטרה אשר לכד אותו בזמנו, ושיחתם של השניים סובבת סביב פריצות מעניינות בעבר והחיים השקטים הנוכחיים של הפורץ התייכני...

במאי צ'כי אחר, יוסף פלאיץ, מצא לו אובייקט מעניין בפנסיונר בעל דמיון, פרנטישק מאקוביצקה, המתפרנס ממכירת מזכרות לתיירים, אך ראשו בעננים: הוא הכין לו תוך מחקר „מדעי" זוג כנפיים ומשתדל לעוף כמו ציפור. הוא בנה לו תיאוריה משלו והוא בטוח שהפרינציפ שלו צודק, אלא שהמציאות, לפחות עד כאן, לא הוכיחה את צדקתו...

בין עשרות הדמויות שהוצגו באוברהאוזן ראוי לציין פורטרט טלוויזיוני של אדם אשר במלחמת העולם השניה איבד את מאור עיניו ואת שתי ידיו ובכוח הרצון — כשהוא קורא את כתב הברייל לעיוורים במגע שפתיים! — מצליח לגמור את חוק לימודיו באוניברסיטה ולהגיע לתואר דוקטור בזכות עבודתו על אסתטיקה של תוכנית רדיו... סרט מעשה ידיו של במאי פולני, אדוארד סקורז'בסקי, מרשים אם לא בכוח אמנותו אזי בהצגת מקור הכוח הבלתי נדלה של היצור האנושי.

סרטי ההנפשה הביקורתיים

לעומת הסרטים הדוקומנטריים השיגרתיים — וביניהם סרטים מארצות דרום־אמריקה על נושאי העינוי המשווע והשפלת בני־אדם המזעזעת, אשר גם הם למרבה הצער לא מצאו יוצר בעל שעור קומה שיציגם כראוי — הצטיינו סרטי ההנפשה (אנימציה) של אוברהאוזן בהומור ביקורתי, בעבודה נאה ובדמיון יוצר. אכן, כאן אי־אפשר להעמיד מצלמה אל מול היוצר וללחוץ על הכפתור... כאן צריך לחשוב, לתכנן, להמציא, ולעבוד, כאן צריך כשרון ואומץ לב...

הסרט הבולגרי „דה פאקטור" של דוניו דוניב, שזכה בפרס ראשון של חבר השופטים מס' 1 של הפסטיבל (והיו לא פחות מ־7 ועדות שיפוט!), מהווה סאטירה עוקצת על חוסר האחריות של החברה הביורוקראטית, המחפשת שעיר לעזאזל על מחדליה. ב־8 דקות של ציורים סמי־פרימיטיביים מסופר סיפורו של בניין גדול אשר התמוטט בשעת טקס חנוכתו, לקול החצוצרות והתופים. אחרי חקירה מקיפה של כל הגורמים, החל במהנדס הראשי וכלה בטייח, מצאו אבות העיר כי אשם הוא... התוף שבתזמורת. במבצע טיהור הושמדו כליל כל התופים שבעיר והקהל פרץ ב„הוררה!!" אדיר ...אשר גרם להתמוטטות בית נוסף.

סרט פילוסופי נועז (לדעתי) הציגו סטודנטים של בית ספר גבוה לאמנות הקולנוע במוסקבה, פוביגובה־קאמיל: הולך לו אדם בקו ישר ואינו סוטה לא לימין ולא לשמאל, עובר את כל המכשולים כדי להגיע למטרה נכספת, כשרואה בדרך אשה טובעת, קוראת לעזרה — מהסס לרגע — אך לא! — הוא לא יסטה מדרכו הישרה! כך צועד הוא קדימה, עד שסוף־סוף הוא נעמד דום נבוך ונפחד: מסתבר כי הדרך שנראתה בעיניו כישרה אינה אלא מעגל ההולך ונסגר עליו...

...היה שם סרט פולני, „אוח, אוח!" של ברוניסלב זמאן, שרעיונו דומה לזה של „דה פקטור" אך אכזרי יותר (בונים שם גשר אשר מתמוטט, — וזה גורם לגל האשמות הדדיות המובילות להרס וחיסול כללי של העובדים...), היו שני סרטים נהדרים של יאן סוואנקמייר — גאון האנימציה הצ'כי — אחד מבוסס על ציורי ליאורנדו דה־וינצ'י („יומנו של ליאונרדו") בקונפרונטציה עם חיים מודרניים, שני מבוסס על שירו של „מלך הנונסנס" האנגלי לואיס קארול „ג'אברווקי" — סרט־קולאז', פאנטזיה של הפתעות על נושאי הילדות. היו סרטים יוגוסלביים מצויינים („פסימיסט ואופטימיסט" של ולאטקו גרגיץ' ואמריקניים — „פרטו של פראנק" האוטוביוגרפי לפראנק מוריס...

הישראלים בפסטיבל

והישראלים? הוצג גם סרט של אנימאטור ישראלי, זאב נירנברג, אשר לומד בהולנד — הסרט בשם „יילפ" הוצג במסגרת התוכנית ההולנדית. זהו סיפור על אדון הזורק עצם לכלבו ומכריח אותו להביאה אליו בחזרה. עד שהכלב מתעייף ואז הוא מכריח את אדונו לרוץ ולהזיע. סופו של האדון מר, כי הוא נטרף ע"י כלבים זועמים. עצם מעצמותיו שוב משמשת למישהו אחר למשחק עם כלב...

את הסרט צייר גרפיקאי ישראלי, עינן כהן, אשר משתף פעולה עם זאב נירנברג — ויש להם תוכניות...

פגישה אחרת — עקיפה — עם ישראל על מקרן אוברהאוזן היתה לי בדמותו של זובין מהטה, במסגרת תוכנית אמריקנית, בסרט ה„בולרו" של אלן מילר וויליאם פרטיק — עבודתו מבריקה, מבוססת על „בולרו" של רוול, אשר זכתה בפרס עובדי הפסטיבל...

הסרט הישראלי היחיד על נושא ישראלי־ערבי שהוגש, בן 5 דקות, נפסל לתחרות על־ידי ועדת ניפוי...

יצאתי לאוברהאוזן, תוך היסוסים רבים, כדי לשבת בחבר השופטים של הפדרציה הבינלאומית של מבקרי הקולנוע, מתוך ידיעה (או דעה קדומה) שהישראלי אינו כבר־עבר דמות פופולרית ורצויה במפגשים כאלה. אך חששותי נתבדו: הפסטיבל, ששמו וסמלו הוא „הדרך לשכן", גם אם לא הצטיין בסרטים טובים שררה בו אווירה של ידידות ואחוות עמים. אם כי הייתי ישראלי אחד ויחיד (לפחות ברשימת של 800 אורחי הפסטיבל) חיש מהר „מצאו" אותי עתונאים ופילמאים מבריה"מ, פולין, הונגריה, יוגוסלביה — או הולנד, אוסטרליה ואנגליה. ואינני צריך להוסיף כי היו ביניהם יהודים רבים...

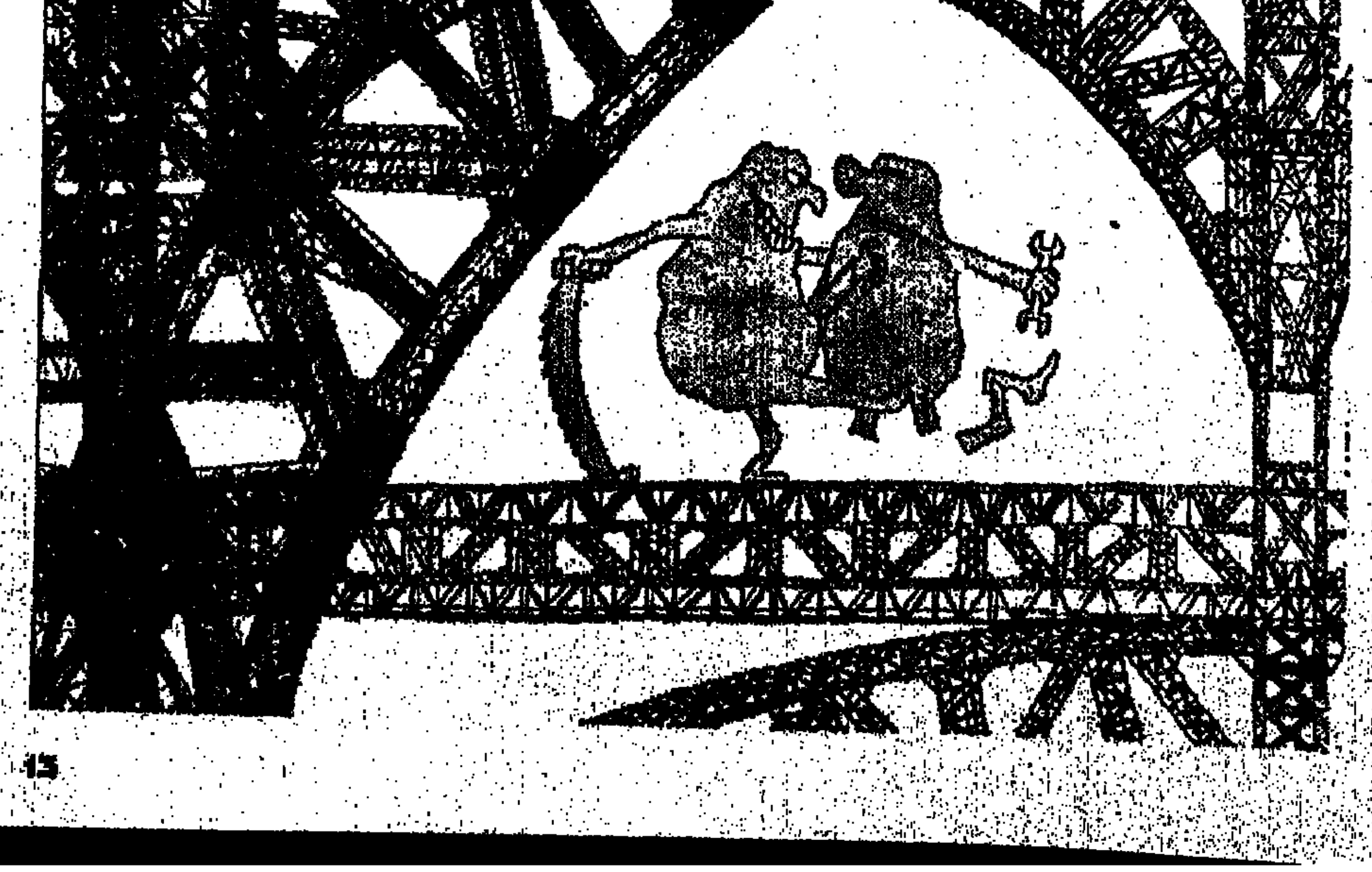

בתמונות: מימין
למעלה: „קוו ואדיס?" סרט הנפשה של רודולף בורושק ולאדימיר חרס, יוגוסלביה.
למטה: „צמות" של זורן טאדיץ' היוגוסלבי.
משמאל
למעלה: „גוסטב י." ביום פולקר קפ, ד.ד.ר.
באמצע: „1812" — אנימציה עם מוסיקה של צ'יקובסקי.
למטה: „אוח, אוח!" של ברוניסלב זמאן, פולין.

יוסי קאונץ

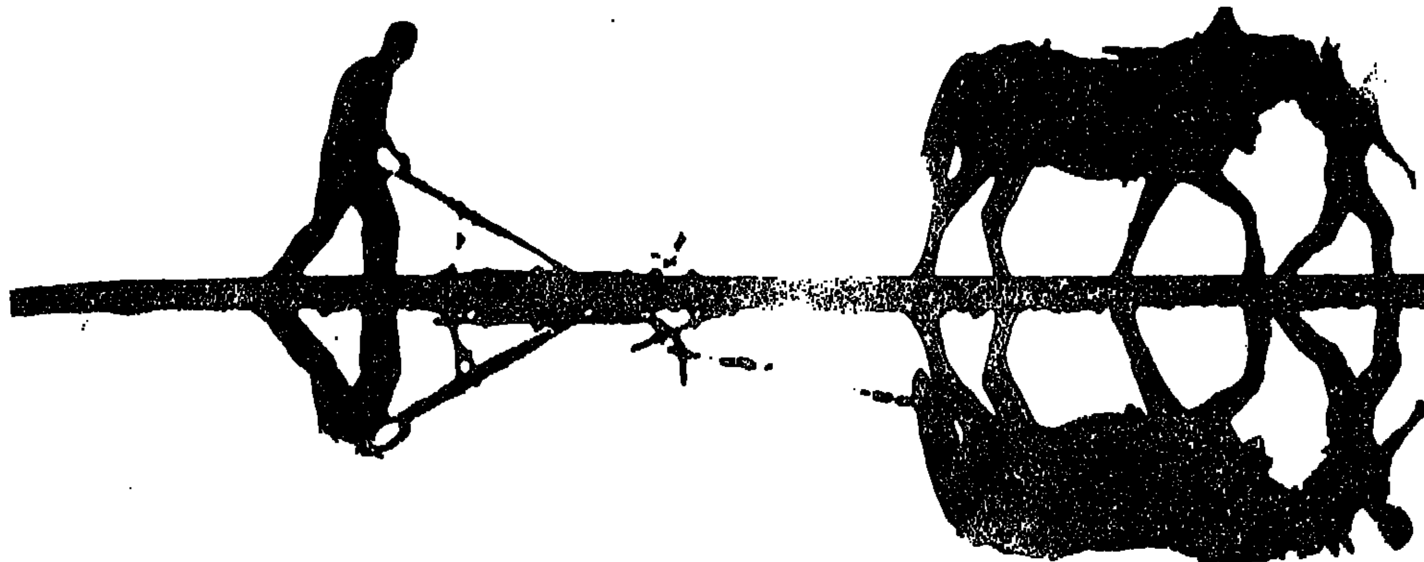

נופים עצובים
נופים של רגיעה.
כל נוף והעצב הפרטי שלו.
עצבות זוהרת, עצבות גלויה.
עצבות חולנית — עצבות משלימה.
עצבות שצריך לחיות אתה.
ים של אשליות, אשר נחתמו יום אחד
ולבשו בגדים של שיגרה.
שיגרה איטית, בוחה ומפהקת.
תקוות ארוזות בתוך שמיכות בלויות,
כלב משוטט בלי תכלית, נובח ממרחק.
רסיסי חיים נחים תחת קיר חשייך לעבר ומתפורר מחמת תסביך השיכחה, הרודף אותו מאז המצאת הטלפון.
קיר מסכן, יתום — בלי עתיד.
הוא מנסה בשארית קסמו לאסוף אל חיקו איזה קבצן ללא פרנסה, מובטל בשל ריבוי מתחרים, או איזה כלב המרחרח אחר נקבה בלויה.
אנשים שאננים. רובם כבר אחרי הרעש הגדול הפרטי שלהם, ממתינים בהשלמה מוזרה ל„פרק-האחרון", רוכלים מתעצבים בתנומת אחר-הצהריים שלהם, בשוק הישן.
סחורתם מקופלת בתוך עצמה.
כל נוף והעצב הפרטי שלו. ברקע נשמעים צלילי צ'לו מזייף ועזוב.
רחוב נקי מעוברים ושבים, נדמה לי כי הוא נקי מן הזימה. הוא אינו מרגיש כי בפינות אפלות נולדים בלי הרף יצורים חדשים השוקעים בתוך מעגל של עזובה ועצבות.
הכל מתהלכים בתוך מסדרון צר ואפל ללא מוצא, בין סימני הדרך, ספק צלבים ספק מחסומים.
עצוב, כל-כך עצוב להם. באמת, אינני מבין מה קרה להם.

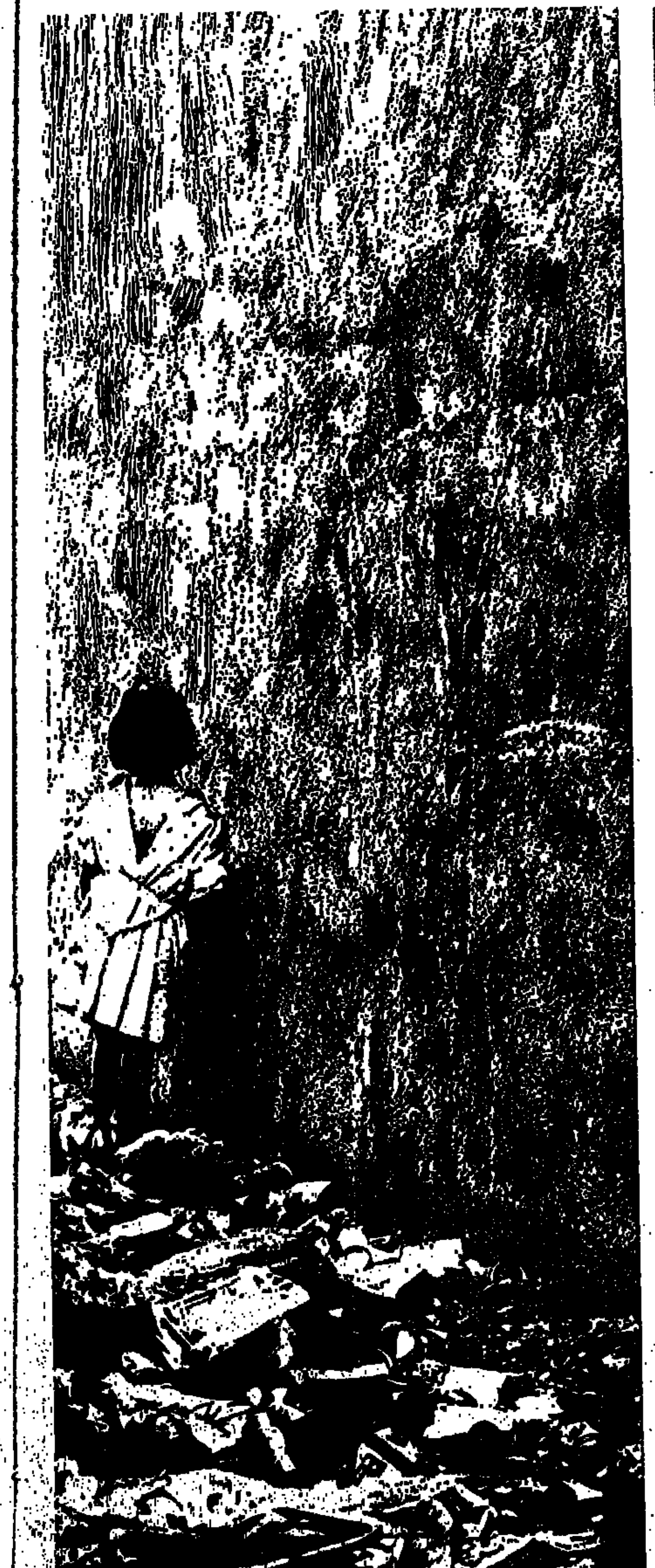

ביכורים 74

לזר

(מסכת הבאת ביכורים והחזרתם)

כרוז: ואתם עובדי הנוי, היו ראשונים
לחגיש פרי עמל כפיכם!

גן חנוי

פרח לי ורוד ורוד,
פרח לי יפה מאוד,
פרח קט מהגינה,
לא שלי — של השכנה.
(ילדי גן חנוי מסתדרים בפירמידת שזירת פרחים — איקבנה. התעמלות פנסים).

כרוז: דייגים פורשי מכמורת
בואו בואו בתפזורת!

דייגים

לדגה יש דאגה,
אין תזוזה בהנהגה,
התנועה שינוי תדרוש —
דג מסריח מהראש!

(שני דייגים רוקדים את ריקוד הפילה)

כרוז: רד הלילה, הך בציר,
שורו שור עובדי הדיר!

דיר

יש בדיר טלה קטן
וכולו לבן לבן,
כשהטלה הזה יגדל,
מישהו אותו יאכל!

(ריקוד השווארמה)

כרוז: משקיעת השמש עד צאת החמה,
נמים את שנתם עובדי חממה!

חממה

בלינדה וסוניה, זנים לתפארה,
ישר במטוס ליבשת אחרת,
וגם כאן בארץ ביקוש למכביר,
ראה הוצאות של פרופסור קציר!
(דו"ח מבקר המדינה)

כרוז: יעלו ויבואו עבדי ה„הודו"!
יבורך השניצל!

הודים

לא נישאל מה המחירים,
לא נישאל מתי פורים,
עוד פצצה ועוד פיצוץ,
עכשיו גם הודו במירוץ!

(שלושה גמדים מבצעים את ריקוד הפטריה האטומית).

כרוז: הכורמים, היוגבים
צאו במצלתיים!

(הכורמים והיוגבים יוצאים במצלתיים).

כרוז: תרד, גרד, צנון ולפת,
מה חדש עכשיו ברפת!

רפת

יש פרות בשפע רב,
יש גם מים בחלב,
והרפתנית טוענית
שיותר היא לא נותנת.

(חליבה בציבור בעזרת שקופיות)

כרוז: תם טקס הבאת הביכורים!
מלאו אסמינו בר ובהמתנו פורח הי!

חינוך לעם

יהושע סובול

הדבר המרשים, המרגש והמופתי ביותר במאבק על איוש התיקים ערב הקמת ממשלתו של רבין היה, ללא ספק, ההתמודדות האידיאית והנשגבה על הזכיה בתיק החינוך. החקרבה העצמית, הוויתור על הכבוד, ומעל לכל — תחושת האחריות הלאומית והרמה האנושית הגבוהה שבאו לביטוי בדברי השרים שביקשו מרבין להעמיס על שיכמם את התיק החשוב ביותר במדינה, את תיק החינוך, במלה אחת: התגלותם של שרינו הבכירים בשיא גדולתם, כל זה ייזכר לדורות.

איך נוכל לשכוח את נאומו הנפלא של אבא אבן, את דבריו הנרגשים בפנותו אל רבין, לאמור: „מי האיש היכול בשעה כזו, שעת קריית-שמונה ומעלות, לשאת עיניו אל תואר סגן-ראש-הממשלה, תואר אשר לא תואר לו ולא הדר, יתר-על-כן: מישרה רמה המנוערת מכל אחריות מיניסטריאלית. שעל-כן הריני פונה אליך, המיועד לראשות הממשלה, ומבקש התחשבות מירבית בתחושת-השליחות והייעוד אשר ניעורה בי, לאמור: תן בידי את תיק החינוך המשווע כל-כך לתתמסרות אנושית נטולת-חשבון של יוקרה".

איך נוכל לשכוח את הופעתו הדרמאטית של יגאל אלון, אשר הגן ממש בחירוף נפש לבל תישמט מידיו אותה כהונה, אותה שליחות עליונה, לה התמסר בכל מאודו במשך שנים. איך ביקש יגאל אלון רק זאת: שישחררוהו סופסוף מאותו נטל נוסף של סגנות-ראשות-הממשלה, כדי שיינתן לו להתמסר ללא שיור למשרד אותו טיפח באהבת רבה שנים על שנים. איך אמר: רק מי שהיה מופקד על החינוך במדינה, יודע עד כמה זקוק החינוך לאנשי-מעלה אמיתיים, לשרים בכירים, לאנשים מן הליגה-הלאומית לא אנוה שיוציאו את תיק החינוך מידי כאילו הוא בוצה עזובה.

והמאבק הבין-הטיבתי הנפלא הזה. איך איימה רפ"י לפרוש אם לא יינתן לה תיק החינוך, איך הבע אותו הגוש לעצמו, איך לא וויתרה עליו אחדות-העבודה. אכן, משהו תינוכי מאוד היה במאבק ההירואי סביב תיק החינוך. הוא יישאר צרור לעד בזכרוננו.

שנורקל

יגאל גלאי

מדי פעם, כשיוצא לי במקרה לקרוא עתון, אני מחפש קודם כל את המדור: „רבין — מה חדש ו". לומר את האמת, אני די מסמפט אותו ורוצה שסוף-סוף יזכה במשחק „הרכב ככל יכולתך". אבל כולם עושים לו צרות וכל מיני טריקים, מבלבלים לו את המוח ולא נותנים לו מנוחה. על גולדה לפחות אמרו: תראו איזה כוחות יש לזקנה הזאת. אבל על רבין איש לא אומר מלה. ברגעים כאלה יש לי חשק לומר לו: שמע יצחק, אני לא יודע אם כבר הרכבת או תרכיב ממשלה, אך העיי עזוב את כל הבלאגן הזה, היכנס אלי לחדר תשכב בנחת על המזרונים, נדליק קטורת, תקבל קפה עם הל או תה עם נענע, נשיב בצד איזה תקליט של אריק איינשטיין, תקרא ספר טוב. אם תרצה תוכל להתאמן בבולוורי שלי ולפתח גוף עם שרירים. אחר כך תוכל להתרחץ (נדליק לכבודך מים חמים) ותקבל מגבת נקיה. תאמין לי שיהיה לך טוב ואז תוכל לחיות שר לענייני שלווה ובטחון. אבל יצחק עסוק עד מעל לראש ומתעקש להקים ממשלה לעם ישראל. לא נורא, העיקר שיהיה לנו בריא. ביום שישי אשלח לו הזמנה ל„בלומפילד".

בחג-השבועות נסענו לטיול בצפון. היה לנו פינג'אן ושק-שינה ונערות יפות עם ירכיים קצת מלאות. ישנו על חוף הכנרת, ספרנו כוכבים, נשמנו ריח חמוץ-מתוק של סוף אביב, הרגשנו רוח קרירה ולחשנו אהבה. ואז כשהתחלכנו יחפים ובמכנסיים קצרים, ביקשתי לומר כל מיני מלים יפות לארץ-ישראל. ארץ של הרים וים ושדות עם ממטרות שמשפריצות מים לכל הכוונים. ארץ בלי מחדל ומיהו-יהודי ואל-תקרא-לי-שחור ואל-תקרא-לי-למילואים. ארץ של אני ואתה ולא צריך עוד אף-אחד. ארץ עם נשמה וריח. ארץ עם אהבה פרחונית כמו חולצה משובצת המתוחה בכפתור האחרון. ולמרות המחסומים והשוטרים, החיילים החמושים והפנסים, הרגשתי כמו אחד החוזר אל אהובתו הישנה ומוצא אותה כמהודה.

דו-שיח עם barbara

מאת מיכל סנונית

„השאנסון אינו אלא דו־שיח. אפשר בהחלט לשוחח בישיבה" — אמרה בארבארה כאשר נשאלה מדוע היא מעדיפה לשבת בהופעותיה ליד הפסנתר ולשיר. זאת, במקום להתייצב אל מול הקהל כשתזמורת מלווה אותה, על כל האפשרויות המוזיקליות והתיאטראליות הנלוות לכך.

היא אינה עוד „בתחילת הדרך". היא נתנסתה בשנים ארוכות של אנונימיות, שירה במועדוני לילה קטנים, הגשה של שאנסון מאת „מחבר אלמוני" (לאחר שנות הצלחה הודתה כי היא ולא אחר הוא אותו אלמוני) לצידם של שירים אותם חיברו עמיתיה המפורסמים הרבה יותר — בתחילת שנות השישים — אזנבור, ברל, פיאף, מונטאן וברסאנס.

היא אינה צעירה עוד, אולם כדרך תומרים הנלחמים על הקריירה שלהם, ועל הצמרת אליה טיפסו, גם לה אגדות כדי למשוך את תשומת לב הציבור („אני בת להורים מהגרים, ממוצא יהודי־רוסי. לא ברור מי הרוסי ומי היהודי"). גם לה הבגד „המיוחד" שאין בלתו. בארבארה מופיעה בשמלת קטיפה שחורה, ורק בשחורה. גינוני הידור אלגנטיים, אותם רכשה לאחר שנתבגרה („ילדות קשה") והותירה מאחוריה את כל מה שאין בו כדי לסקרן את הקהל הצמא לסנסציות.

עם זאת, לא היה בכל אלה כדי להועיל, אלמלא היתה בארבארה זמרת כובשת לב, זמרת אשר השירה היא לה, לפי הגדרתה היא, „תמצית קיומה". או: „בשבילי לשיר, פירושו לנשום". היא שרה בעצב. היא מספרת בשירים אותם כתבה, על חיית בחיים הפרטיים היא מפונקת ומתפנקת (אוהבת חיי נדודים, עטופת הילה, צעיפים ובגדים, אך לעולם חוזרת לדירתה הפאריזאית המפוארת). אך בשירתה היא שבה אל אותו עולם ממנו צמחה ובאת, עולמם של אותם אנשים אשר ציור העולם השאנסונייר קרוב לליבם מכל.

והם אוהבים אותה. את הדו־שיח עם בארבארה הם אוהבים. את סיפור חייהם הם אוהבים, כפי שהוא נשמע מפיה. האגדות סביבה דוחפות אמנם את עגלת יחסי הציבור, אך יותר מכל עושה למען בארבארה — בארבארה עצמה. בקולה, בשירתה.

שירי הכרך האפור, הבדידות, האהבה, האכזבה, מרגשים את המאזינים הרוצים לשומעם עוד ועוד: „היא לי המתינה מול השער" — מספרת בשירה „הבדידות" בארבארה, „בשובי עם ערב לביתי / היא אורבת על כל שעל / ושוב הנה לבדה אותי. / כמו הצבוע המשחר / לאהבות בשעת מותן / זו הזונה שתתמסר היא / לי במתינה על המפתן". (תירגם ירון לונדון).

בשנת 1964, כאשר היתה בארבארה בת 34, הביאת ברסאנס לאולם „בוביגו", וצירפה כזמרת אורחת לתכניתו. היתה זו תחילתה של העליה. לא עברה שנה והיא חזרה לאותו אולם עם תכנית יחיד משלה. זו היתה הדחיפה שנתנה אור ירוק. פירסומה הביא להקלטות חדשות, תקליטים ומכירות. ומשם — הדרך לאולימפיה. בקולה הדראמאטי, בהופעתה הנשית, ה„פאטאלית", הופיעה בתכנית יחיד בשנת 1970 באולימפיה והקהל יצא מכליו. היא עמדה ובכתה. היה זה נצחון לאחר דרך ארוכה של טיפוס במעלה ההר. קשה לכבוש צמרת עליה ניצבים ברסאנס, פיאף, מונטאן וברל.

בשירה „סיפור אהבתי לכם" היא כמו מספרת על הדרך הנפתלת אותה עברה (נוסח עברי של נעמי שמר):

מראשית אותה הדרך
כל אשר אני זוכרת
כל אהבותי המטורפות
בת חמש עשרה בקושי
(ילדתי הלא תבושי,)
לב תמים, ברכיים חשופות —
בעודני מסתכלת
רום אל תוך עיני כל עלם
ותוהה — אם נא מצאתי חן —
כל ימי וכל ימינו
לא היה יפה ממנו
מסיפור אהבתי לכם.

זוהי תחילת הדרך, ובסופו של השיר, בבית השביעי:

ואם גם התמהמהנו
לפגישה אשר קבענו
באותם בספטמבר שעבר
והייתם מחכים לי
מקשיבים ומחייכים לי
כאן, כאילו לא קרה דבר
על במה גדולה מוארת
ברמזה של סוף הדרך
באתי להודות באוזניכם:
כל ימינו כל ימינו
לא היה יפה ממנו
מסיפור אהבתכם".

בארבארה, איטרת יד ימינה, יושבת ליד הפסנתר, שרה ומנגנת, עורכת דו־שיח עם הקהל. אל דו־שיח זה היא לא הגיעה בקלות, לא פרי מזל, לא תוצאה של יופי חיצוני, פרי מתנת הטבע. בארבארה עבדה על עצמה, למדה מן השאנסונייירים הגדולים ממנה, ותוסיפה את סגנונה היא לשיריהם, ולשירים אותם כתבה בעצמת, על עצמה.

*

לפני כ־4 שנים ביקרה בארץ. ביקור זה הביא לחרם בכל ארצות ערב. הן של הופעות והן של תפוצת תקליטים. היא נבוכות, ולא רצתה להתערב בסכסוך הפוליטי... בראשית יוני תבוא שוב ארצה, לארבע הופעות. תביא משירי עמיתיה הצרפתיים. בשמלת הקטיפה השחורה, בשער הפזור סביב לפניה החיוורים, תנסה ליצור דו־שיח עם הקהל הישראלי.

barbara

נמצא אח

רופא ממינכן, הד"ר פריץ ליבל, החליט לבלות את חופשתו השנתית באפריקה. הוא בחר במה שהיתה בעבר, לפני מלחמת העולם הראשונה, מושבה גרמנית — טוגו. במטוס לשם נקשרה בינו לבין עובד השגרירות המערב־גרמנית שם שיחה, ותוך כדי כך אמר לו הדיפלומאט שהוא מכיר בטוגו אדם בשם ליבל, העובד בבית החולים כאח. אביו של הרופא הגרמני, שנפטר בשנת 1946, עבד בעבר הרחוק בבית־חולים זה. זה עורר את סקרנותו של הרופא וכאשר הגיע ליעדו הלך לחפש את הבחור בעל השם הזהה.

התברר לו שז'אן ליבל יצא לפנסיה מוקדמת בשל מחלה. אחד מעובדי בית־החולים התנדב להובילו לביתו של החובש.

הם הגיעו לצריף בשכונת כושית עניה. בני הבית אמרו לרופא שז'אן חש ברע ושכב לנוח.

הרופא נכנס לחדר ויכול היה רק לקבוע שהאיש נפטר לפני כמחצית השעה. אולם לתדהמתו מצא מעל למיטת המת תצלום שהכירו היטב, של אשה כושית צעירה ויפה עם תינוק על זרועה. ממש תצלום כזה נהג אביו של הרופא לשאת עימו תמיד בארנקו. בדרך זו מצא הרופא את אחיו החורג — לאחר מותו.

קוסמטיקה לדגים מתים

לכאורה אין סיבה מדוע ייגרע חלקם של הדגים בקוסמטיקה. אלא שמדובר בדגים מתים. בתצלום — בעל מקצוע מיוחד במינו בשוק הדגים בנאפולי. אמן המכחול והצבע מחזיר לדגים שלא נמכרו בשוק את צבע הזימים והעיניים המאפיין דגים שזה עתה נצודו. לפי סימנים אלה קונות הנשים את הדגה.

„האם יכולה אשה להכניסך להריון?"

שאלה פרובוקאטיבית זו מצויה על כרוז של המועצה הבריטית לבריאות כחלק ממסע הסברה על בעיות המין. כוונתם של המפיצים לפרסם את חוברות ההסברה שלהם על מניעת הריון משום שהתברר שאפילו בארצות נאורות, כביכול, אחוז הבורות בשטח המין הוא גבוה ביותר.

אגב, התשובה לשאלה הפרובוקאטיבית היא — „כן. על ידי עצות לא נכונות".

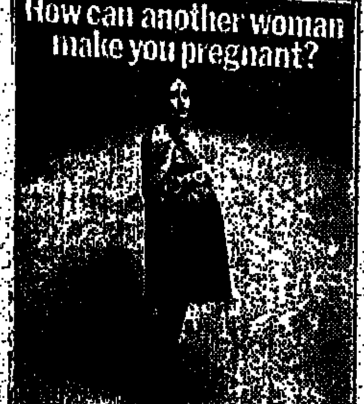

טועם על ארבע

האיש החשוב ביותר ביקב הלא הוא הטועם. ה„בעל־אף" שבבית־החרושת למרוקים — על פיו (על אפו!) ישק דבר. טבעי לחלוטין שבבית־חרושת למזון לכלבים המלה האחרונה תהיה לבעל־החיים.

במעבדה שבתצלום מצויים כמאה ועשרים „כלבים בודקים", להם מוגש כל מזון חדש לפני שיווקו. באנגליה — משם בא תצלומנו — מצויים יותר מחמישה מיליון כלבים ובשנה אחת נמכרים שם מצרכי־כלב בשווי 135 מיליון לישט. על כן עבודתם של הבודקים אינה דבר של מה בכך.

משרד התקשורת היפאני הודיע על שרות חדש בטלפון: מעתה יוכלו המנויים (במשך החודשיים הקרובים) להתקשר למספר מסויים, על מנת להאזין לקולות־ההתעלסות של שני דובי־פאנדה הנדירים המצויים בגן־החיות של טוקיו.

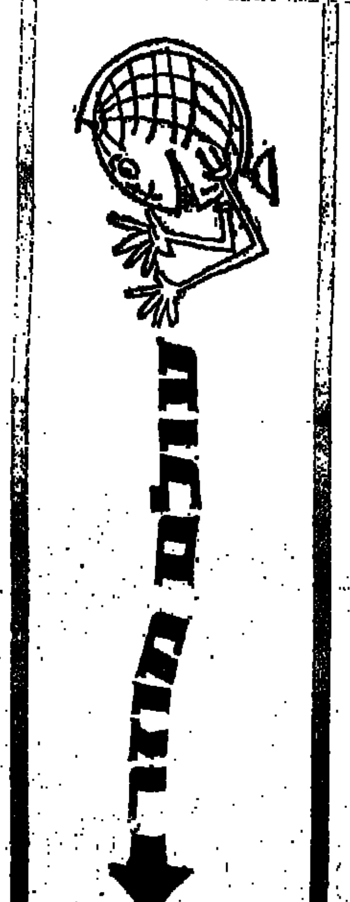

„תסביך שמשון"

מדוע הסכים בריאן טובין לעבור את תהליכי השטיפה של מתקן לרחיצת מכוניות? כדי להתגבר על מה שמכונה לאחרונה „תסביך שמשון". מה פירוש? רבים הגברים שקרחת מאיימת על הקריירה (או חיי המין) שלהם, והרי הם נזקקים לפיאות נכריות ומיני ניתוחים של השתלת שערות. עם תוספת הרעמה המלאכותית אוחז בהם התסביך — הם חוששים מן הרגע בו ינשור השיער הנוסף, תתגלה חרפתם והם ישובו להיות קרחים מכאן ומכאן.

לראשו של בריאן „תוספת" שצמחה במקורה על ראשה של נזירה איטלקיה. היא באה להשלים את שערו שלו. לבוש חליפת איש־צפרדע עבר שפן־הנסיון, רטוב אך מאושר, את מבחן המברשות וזרמי המים של המתקן. השיער נשאר במקומו לאחר תפיפה זו.

בגדי כלה כבדה

„הבתולה הצנועה והחסודה" הנישאת לבח"ל איננה, בזמנים מודרניים, בתולה כל כך במקרים רבים. יש להניח שגם בימים עברו נערכה לא אחת החופה בשל הריון, אלא שכיום מנסים מעצבי האופנה ללכת עם רוח הזמן ועל כן ניתן עתה לשכור או לרכוש בגדי־כלה־בהריון.

הנערה המיוחדת, כש[illegible] גבוהה מאוד [illegible] כל אחת, כפי שמראה התצלום.

הרתעת הטרור

(סוף מעמ' 4)

צל זה: הוא הופיע כאן ונשאר כאן לא כדי לשמור על עניינינו, אלא על העניינים הבריטיים.

„איננו רוצים באלמות. לא הכרזנו, כמו ישו בן עמנו ואתה, על תורת אי־האלמות, משום שלדעתנו על האיש לפעמים לנהוג באלמות, כדי להציל את נפשו וכל שכן את נפש ילדיו. אבל הכרזנו מימי קדם על תורת הצדק והשלום, לימדנו ולמדנו, שהשלום הוא מטרת העולם ושהצדק הוא הדרך אליו. לפיכך איננו יכולים ל ר צ ו ת לנהוג באלמות.

„ועכשיו אומר אתה, שאי־אלמותנו היא של חסרי־האונים והחלשים. אין זה מתאים למציאות. אינך יודע, או אינך נותן אל ליבך, איזו עצמת נשמה היתה נדרשת כדי להבליג כאן, לנגד מעשי האלמות העיוורת בנו, בנשינו ובבנינו, שנמשכו ימים ושנים בלי הפסק, ולא להשיב במעשי האלמות העיוורת". („מכתב גלוי למהאטמה גאנדי", מ. בובר, „עם ועולם", ע' 4־172).

שלילת הפאציפיזם היא חד־משמעית, לא פחות משלילת האלימות כדרך.

עמדת בובר כלפי האלימות ושלילתה היתה פוליטית. הוא ביקש לקבוע אסטרטגיה של השימוש המבוקר באלימות כדי שלא לחטוא את העיקר. אלימות כנגד אלימות, ללא הבחנה — נראתה בעיניו כבגידה ברעיון.

„לבודד את הטרוריסטים"

כשהגיע בובר לארץ בשנת 1938 השתולל

בה מזה שנתיים הטרור הערבי נגד היישוב היהודי, טרור שהפיל 700 קרבנות מבין היהודים. הוויכוח על דרכי התגובה היה בעיצומו, כאשר כיתות פורשות של קנאים הפעילו טרור נגדי ללא הבחנה בין אשם לבין חף מפשע מן הצד השני. התפרצויות אלה רוסנו על ידי הנהגת היישוב היהודי. במאמר „על הבגידה" („הארץ" 18.7.38) צירף בובר את קולו לריסון הטרור היהודי. הטרור הערבי, אומר בובר, נעשה מעיק כל כך, עד שיש להבין אם מתרבים הקולות בעם האומרים „אם אין בידינו להגן על עצמנו מפני הזאבים, מוטב שנהיה גם אנו לזאבים". הללו שוכחים שהתחלנו במפעל זה, בארץ זו, כדי להיות שוב לאנשים שלמים".

האסטרטגיה של ההגנה, טוען בובר, עומדת בסתירה לטרור הנגדי. „...מה מקווים מעריצי האלמות העיוורת בקרבנו להשיג על ידי מעשים כאלה? שמא להטיל אימה על הבריונים משלחם? התוצאה היא הפוכה ממש: מעירים אנו שנאה חדשה ומקיפה. חייבים היינו להביא על ידי עמדתנו, דיבורנו ובטייתנו הברורה להסכם של שלום, להביא על ידי כך לפירוד בתוך האוכלוסין הערביים, לעודד את אלו שכוונתם לטובה ולבודד את הטרוריסטים; ואילו מעריצי האלמות שבקרבנו עלולים ללכד בבגדנו את העם הערבי, בארץ ומחוצה לה. או שמא רצונם להשפיע על דעת הקהל של המערב? מאבדים אנו בידיים את האהדות האמיתיות ורבות הערך, אם מודים אנו עכשיו למעשה בשיטה שהיינו מגנים אותה בכל מיני גינויי כמעשה של חיות טרף."

דרך האלימות העיוורת לא זו בלבד שאינה משיגה את מטרתה — הרתעת הטרור הערבי — אלא שיש בה מן הבגידה? „דבר זה פירושו מות התנועה וחורבן העם", ואילו „אנחנו, שמאשימים אנו את הבוגדים בבגידה, עומדים על בסיס ההגנה האמיתית."

במשל פשוט ובהיר, ההולם את רמת הבנתם הפרימיטי־בית של הטרוריסטים היהודים, מסביר בובר את ההבדל בין הגנה לטבח: „אם איש נכנס בחדר, שבו משחק ילדו, ורואה איש זר עומד על יד החלון ומכוון רובהו, הוא ממלא את חובתו ושומר על זכותו אם הוא מקדים לירות בו, ורשאים אנו לקוות שיכופר לו. אבל אם התפרץ שודד לתוך ביתו ורצח וברח, ובעל הבית מתנקש בנפשו של עובר אורח רק מפני שהוא נמנה על גזעו של השודד, מה זכות יש לו?" דברים אלה נאמרו נגד מטילי פצצות בשווקים ערביים ומתנקשים באוטובוסים ערביים שהיו לגיבורי האומה, בחוגים מסויימים.

הוויכוח על דרכי ההגנה פילג את היישוב, הן לגבי הטקטיקה והן לגבי האסטרטגיה. האסטרטגיה היתה צריכה להשיב לשאלה אם יש דרך להימנע מקונפליקט אלים, ותשובתו של בובר: מניעת ניגודי אינטרסים על ידי שילוב כלכלי, כתשתית לשיתוף פעולה בין שתי התנועות הלאומיות. הוא מציג תשובה זו כאנטי־תיזה לטרור של נוער יהודי מוכה בסנוורים, במסה מיוחדת, בשנת 1945, („תשובתנו", בעיות, כרך ג' חוברת א', נובמבר 1945, הודפס גם בכרוז בלתי לגלי, שהודבק על הקירות). אלא שבמישור ההגנה הפעילה נדרשו המופקדים על כך לתת תשובות מורכבות יותר מן המשל הפשוט של בובר. הוויכוח שפילג את היישוב היה על מדיניות שכונתה „הבלגה", ועיקרה היה הימנעות מתגובה אם אי אפשר לפגוע במישרין באשמים. כך פירש בובר מדיניות זו, שתמך בה, ואשר את משמעותה מסלפים בוויכוחים על תולדות הקונפליקט עד היום הזה (אם לא להתייחס לסילופים בזדון, הרי יש בלבול הכרוך בזיהוי מדיניות ההבלגה עם הנוהג של המגינים היהודים להסתגר ביישובים ולהשיב אש רק כתגובה להתקפה ישירה. טקטיקה מוטעית זו נזנחה כמעט כליל בסוף שנות ה־30, ויחידות ההגנה יצאו לחפש את הטרוריסטים הערבים בדרכם אל יעדי הרצח והחבלה, ובמרכזיהם. לא היתה בכך סתירה למדיניות ההבלגה).

אפשר לטעון נגד בובר שבמאמריו החריפים נגד מטילי פצצות לאוטובוסים ערביים עשה עוול לאותם צעירים בכך שהציג אותם לא רק כבוגדים (הרוב ביישוב היהודי העדיף לקרוא להם „פורשים"), אלא גם כאידיוטים ופחד־נים, והתעלם ממסירות נפשם עד כדי הקרבה עצמית. הרהור כזה מעלה עתה גם ע.א. סימון, שאישית סבל אולי יותר מבובר מפגיעתם הרעה של אותם בריונים. אך כלום ראוי לעטוף בחילה כלשהי את המוסרים נפשם על עניין רע? האם לא ראויים משלחיהם של הנבערים למנה גדושה יותר של ביקורת?

עמדתו הקיצונית של בובר נגד הטרור הודקרת לעיין יותר מעמדתו החיובית כלפי ההגנה. אך הפעם, אולי יותר מבעניינים אחרים, הוא חש עצמו כחלק, כאגף רדיקאלי, של מחנה גדול, ואף נתן לכך ביטוי מפורש במאמר „על הבגידה": „...אנחנו, אמרתי. איני יודע כמה אנשים כלולים באותו 'אנחנו' שבשמו מעיז אני לדבר. אבל שומע אני בכל הארץ לבבות חרדים הפועמים בקצב אחד עם לבי. יודע אני, שאמנם אין נוסחה אחת ותכנית מאחדת אותנו, אבל מאחד אותנו רגש אחד גדול וודאות אחת גדולה. למענם עלינו להתחבר יחד. לא למפלגה ולא לאגודה, אלא לחבורה לוחמת."

בעת מלחמה — כל יחיד לצד עמו

בובר היה חלוק בשאלות רבות עם חבריו

באגודת „איחוד", המשכה של „ברית שלום", אשר בתקופת המאבק על עיצובה המדיני של ארץ ישראל לאחר מלחמת העולם השניה תבעה הסדר פדרטיבי, שבתקופה מסויימת לבש צורה של תכנית למדינה דו־לאומית.

תפיסת הפורמציה הפדרלית כפתרון היחיד המאפשר הסדר ללא מלחמה, היה המשותף לאגודה, ובכך ראה בובר טעם להשתתפותו הפעילה. הוא היה שונה מרוב חבריו בהנמקותיו ובהתייחסויותיו ולא ניסה לטשטש זאת, לפחות לא כלפי חוגו פנימה.

הוא נמנע מאידיאליזציה של „הערבים", והכיר בקשיים במגע ומשא בחיי יום־יום ובפוליטיקה, וכפי שהדגיש, ראה בהתגברות על קושי זה צו פוליטי. הוא נמנע, במתכוון, מלנפנף כנגד בעלי ה„ריאל־פוליטיק" ב„מוסריותו", אלא להיפך, ניסה להתמודד עם נימוקיהם באותו מישור, ולא כל חבריו נהגו כמותו.

כשבאה המלחמה, ב־1948; ועם ישראל עמד על נפשו כנגד התקוממות שבאה לסכל הכרעה באו"ם, כנגד חלוקת ארץ ישראל, ששנים כה רבות התנגד לה, נקט בובר עמדה חד משמעית: יש להגן ולהילחם. ואף בזאת, לא כל חבריו נענו.

מלחמת 1948 היתה כשלון הדרך ואישור הפרוגנוזה ומשהבליט בובר דברים אלה תוך כדי המלחמה הסתכן בבידוד קשה עוד מזה שהיה נתון בו עד כה. ימים מספר לאחר הכרזת המדינה כתב בעלון אגודת „איחוד", שהיה אז עלון משוכפל בירושלים הנצורה: „לפני יובל שנים, כשנצטרפתי לתנועה הציונית למען תחיית ישראל, היה לבי שלם. היום נקרע בו קרע. הרי מלחמה על מבנה מדיני עלולה ליהפך בכל שעה למלחמה על קיומה של האומה. על כן משתתף אני בה על ברחי בהוויתי שלי, ולבי רועד היום כליבו של כל איש ישראלי. אולם אף לקראת נצחון לא אוכל לשמוח, מפני שחוששני שנצחון היהודים פירושו — מפלת הציונות." („ציונות וציונות", שם).

בשלב זה השמיע בובר כמה וכמה מילים בוטות ומכאיבות כלפי קבוצתו הוא. יש להבדיל, לדעתו, בין כשלון ההצעה הספציפית של מדינה דו־לאומית כתכנית קונקרטית למימוש רעיון השותפות היהודית־ערבית בבניין הארץ, לבין תבוסת רעיון זה עצמו, שיש להעלותו בדרכים חדשות. היו כאלה שהצטרפו לקבוצה משום שלא האמינו ביכולתו הצבאית של מעטים מול רבים. רק אלה גורשו עתה, עם נצחון העם במערכה.

ניתוח הנסיבות בהן נגזרת דחיה על מימוש השותפות היהודית־ערבית מעלה קו נוסף במחשבתו של בובר על דרכה של הציונות. עליה לארץ, שבאה מכוחה של קטסטרופה באירופה, ולא מכוח רעיון ההתחדשות וההתחדשות, עלייה שמקורה אינו בחינוך עצמי אלא בבהמיותו של הזולת, כאשר גרמניה הנאצית מגלמת שיאים נוראיים של בהמיות זו, לא איפשרה את הקצב האיטי הדרוש לשיתוף פעולה עם העם האחר. כל ימיו, כשהיה בשורה הראשונה של המנהיגות הציונית וכשהסתלק משורה זו, צידד בובר בעליה סלקטיבית — עד שבאו ימים בהם אי אפשר היה לדבר אלא על עליית הצלה. בפיקחון רב ראה כיצד דחיפות ההצלה מערערת יסודות הדרושים להגשמת דרך השלום בארץ — עד כדי התגשמות קוטבה האחר, דרך המלחמה, בה נדרש כל יחיד לעמוד לצד עמו. הוא ראה בדרישה זו מעצמו ומהאחרים טרגדיה, אך גם עשר שנים לאחר המלחמה חזר וסייג עצמו במפורש משוללי האלימות בכל תנאי. הגיונו אומר: יש להיאבק על יצירת תנאים שימנעו מלחמה, אבל באשר פורצת מלחמה — אין מנוס אלא לצאת לקרב.

תסכול העם ומשבר המנהיגות

(סוף מעמוד 3)

שבם כאן יש „פגרי" בתסיסה הפוליטית: קודם יש להיאבק על השינוי, לזהות את הרחבת „גבולות" ולקומם חלק גדול מהמסכנים נגד השינוי — רק לאחר השינוי ולאחר תחולתה פורמלית שהוא יגרום, יש סיכוי למאזן כוחות משותף (מבחינתו של רבין). ההתנגדות לשינוי יכולה לבוא הן מצד המתנגדים לקו המדיני של רבין והן מצד ה„דפוקים" למיניהם, אלה שמעמדם יתערער בעקבות השינוי והתוח ההחמצות האחרונה שלהם למנוע אותו. בלא התערבות של כח מחוץ למערכת הפוליטית ייכשל כל כיוון לשינוי, כמו שנכשלו תרבית נסיונותיו של בן־אהרון לשינוי מבנה ההסתדרות.

וזהו בדיוק התפקיד שנוכח להגדעות המחאה ולבו.

[illegible]

שים אין לשום מנהיג, ויהיה נערץ ומוכשר וחכם ככל שיהיה, סיכוי למהלכי השינוי הדרושים. במקום לאחור על כל מה שקרה מאז המלחמה אפשר לראות, ששינויים פולי־טיים החלו עם הופעת מוטי אשכנזי ותנועות המחאה. עד אז אולי היה שינוי נוסח, אולי שילמו מס שפתיים — אבל הכל נשאר כשהיה כולל דיין.

המאמר הקודם („חותם" 17.5.74) הציג למסקנה שב־תנאים המיוחדים של הזירה הפוליטית הישראלית המסגל העם יכול להוביל לביטוי מחשבה ופעולה [illegible] התסכול מהמנהיג הכריזמטי יכול להוביל [illegible] רציונלי, התסכול מכשלון מנהיגות ותיקה מדי יכול להוביל למאבק על דמוקרטיזציה של המפלגות [illegible] דיסטיה, התסכול מהסתאבות הברית [illegible] מאיבוד אופיו העממי — להחזרת אופיו זה [illegible] ספק אם יביא למודעות של הקשר בין אידיאולוגיה [illegible] בין טיפוח הצמיחה הכלכלית בכל מחיר, לבין [illegible] התברנות, לבין צידוק התעשרות עקלה [illegible] הפיתוח והצמיחה, הסימנים מורים שתנועות המחאה [illegible] לנה באופן מתון החיובי לדמוקראטיזציה של המפלגות.

אך ביזון פעולתן החברתי־כלכלי אינו ברור והתחום המדיני הן מראש אינן פועלות.

כאן המקום לתרומתה הסגולית של התנועה הקיבוצית. באוטיה, במבנה הכלכלי והחברתי התנועה הקיבוצית היא אנטי־תיזה למשטר ששורר במדינה בשנים האחרונות (אם כי אין לומר שהשפעתה לא חרגה לחובה). עד המלחמה הצטמצמה המודעות לניגוד זה לחלק מחוגי הקיבוץ הארצי בלבד, ואילו כעת יש סימנים שבכל התנועה הקיבוצית ואף בחלק מהמושבים יש הרהור מחודש על מקובלות רבות בעלל על המשטר הכלכלי והחברתי במדינה. יש לנצל סיטואציה זו לגיבוש חזית רחבה שתפעל בנושא. יש להבין שבתחום המדיני יהיה קשה יותר לגבש הסכמה [illegible] שגם הוזכר לעיל, להכרעות הממשלה יש משקל מכריע בשינוי דעת הקהל. לעומת זה, משקלה הכלכלי [illegible] של ההתיישבות העובדת והתסמכות [illegible] מאפשרים לה להטיל כוח לשינוי המשטר הכלכלי והחברתי בדמוקרטיזציה של תנועת העבודה, שתאזן את משקל השמרנות [illegible] „שני ילדים", את ה„חורשים" בתסיסה הפוליטית הנוכחית להצגת שינוי צריכים אנו למלא.

ברור

[illegible]

טלוויזיה כללית

טלוויזיה כללית — יום ו' 31.5 (ערב)
15.00 משפחת פרטרידג'
15.25 לקראת שבת
18.00 חדשות
18.04 סרט עלילתי (ערבית)
19.45 חדשות (ערבית)
20.05 שיר שבת
20.10 „השבוע"
21.10 „שותי לך ארצי"
22.00 סרט טלוויזיה — „נישואין ל[illegible]"

שבת 1.6
18.00 חדשות
18.04 ד"ש עם שיר (ער.)
18.32 חידושים והמצאות
18.45 בידור חו"ל עם בובי ג'נטרי (ערבית)
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 המבדיל בין קודש לחול
20.30 מבט לחדשות
21.10 אירונסייד
22.00 מבט ספורט
22.50 בידור חו"ל — „כאן לולו"
23.40 חדשות

יום א' 2.6
17.32 חבורת ברידי
18.00 אות—אות—אות
18.32 „סמי וסוסו (ער.)
19.00 סדרה דוקומנטרית
19.30 חדשות ויומן השבוע
20.00 עלם ועל־מה
20.30 מבט לחדשות
21.00 „גנב שכמוך"
21.50 באלט — „אגם הברבורים" — מאת צ'ייקובסקי, עם רודולף נורייב ומרגוט פונטיין והבאלט המלכותי האנגלי
20.30 חדשות

יום ב' 3.6
17.30 חדשות
17.32 „חלונות" — מגזין
18.00 „מה לראות" — שעשועים ותחביבים
18.32 ספורט (ערבית)
19.17 זרקור (ערבית)
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 „פוליאנה"
20.30 מבט לחדשות
21.00 בידור חו"ל — „ג'ולי"
21.40 תעודה — „שווה בין שווים" — תפקידה של
22.30 קנון
23.10 חדשות

יום ג' 4.6
17.30 חדשות
17.42 סידרת טבע — „יום בפארק בנוסח אפריקני"
18.05 כרע קצר עם צ'רלי
18.20 ידידי ברחבי העולם — „סקוטלנד"
18.32 „כוח אווירי — „לום־טופה" — חיל האוויר
19.00 למשפחה (ער. תר־)
20.00 מורשה — סיפורו של הרב יצחק דוד גרוסמן
20.30 מבט לחדשות
21.00 „מקמילן ואשתו"
22.15 מוקד

יום ד' 5.6
17.30 חדשות
17.32 ידידתי פליקה
17.55 שירי אלף־בית
18.00 סרטים מצויירים של וולט דיסני
18.33 מגזין לנוער (ער.)
19.00 סחישה (ערבית)
19.05 „כרטיס ביקור" עם יוסף אלחיל (ערבית)
19.30 חדשות (ערבית)
20.30 מבט לחדשות
21.00 תעודה — „אמריקה"
21.50 סרט קולנוע — „סרזן"
23.25 חדשות

יום ה' 6.6
17.30 חדשות
17.32 קרקס
17.40 דקטרי
18.32 סרטים מצויירים
18.45 „יש לי שאלה" (ער.)
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 „כל־בו טקי" — מגזין
20.30 מבט לחדשות
21.00 הוואי חמש אפס
21.50 „ניקוי ראש" — תכנית דו־שבועית להומור וסאטירה
22.40 משחק השבוע
23.30 חדשות

טלוויזיה לימודית

יום ו' — 31.5
07.50 סרטוט ט' — איזומטריה של גוף עגול
08.15 חשבון ז' — חילוק במספרים ממשיים
08.40 פרקי ספרות ז'—ט' — העז והגדי
09.05 חשבון ו' — חילוק בשברים עשרוניים
10.00 ביולוגיה י' — הומיוסטסיס
10.40 לכיתות י'—י"ב — טלנוער — עובדים עליך!
11.30 דני וגיל במסע בלתי רגיל (אמנות)
12.00 דני וגיל במסע בלתי רגיל (אמנות)
12.30 לכיתות י'—י"ב — טלנוער — עובדים עליך!
16.00 בחצר הפלפלים — שידור חוזר
16.19 פרקי ספרות — בלדה
16.30 מוסיקה לי — „ויח־"

יום א' — 2.6
07.50 טכנולוגיה ט' — שיבוב מיכני רב־להבי
08.15 גיאומטריה ט' —
08.40 לשון וספרות ב'—ח' — המספור מכספר אז"ר
09.05 אנגלית ה'
10.00 אנגלית ט'
10.20 טבע ו' — הדם: מ־
10.45 צרפתית
11.05 אלגברה ט' — מער־
11.25 חשבון ה' — חלק ה'
21.00 חשבון ח' — חלק ה'
12.00 אנגלית י'
13.00 סרטוט ט' — איסומטריה של גוף עגול
13.20 פרקי ספרות ז'—ט' — העז והגדי
16.00 מלאכת יד — צביעה בקשירה
16.10 „הכרת הארץ" — השרון
16.40 „דעתי־דעתך" — דת

יום ב' — 3.6
08.15 אנגלית ו'
09.05 גיאומטריה ו' — חישובי נפח
10.00 ביולוגיה ט' — תור־
10.20 אנגלית ה'
11.05 ייעוץ והכוון ח' — קוצים ופרחים
11.25 גיאומטריה ח' — ישרים מקבילים
12.00 ביולוגיה י' — הומ־
12.20 טבע ו' — כחות מעולם החרשים
12.40 לשון וספרות ב'—ה' — המסור מכספר אז"ר
13.00 ביולוגיה ט' — בעיה בפוטוסינתיזה
13.20 טבע ו' — הדם: מהמערכות הקולטות אל התאים
16.00 הכליזמרים מ...
16.30 „ביולוגיה" — חיסון
16.52 הצייר העיוור

יום ג' — 4.6
09.05 חשבון ז' — חיסור במספרים ממשיים
10.00 אנגלית ט'
10.20 אנגלית ו'
10.45 גני ילדים — מהר־לאט
11.05 גיאומטריה ט' — קטע אמצעים
11.25 אנגלית ז'
12.00 אנגלית י'
12.20 אנגלית ח'
13.00 טכנולוגיה ט' — ייצור מוצר (משדר סכום)
16.00 „בדד" — דף מספרו של האדמירל בירד, חוקר הקוטב הדרומי
16.12 המצאה השקטה — אקולוגית
16.45 איך עובר החשמל — השתלמות מורים

יום ד' — 5.6
08.15 חשבון ה' — חלק היחידה ב'
08.40 המור לשון ז'—ט' — דינו של פסיק
09.05 חשבון ח' — תבניות
10.00 אנגלית ט'
10.20 אנגלית ז'
10.45 מספרי שפת הנחל — מי יושב בקן ואינו
11.05 ביולוגיה ט' — תור־
11.25 אנגלית ח'
12.00 אלגברה י' — מערכת משוואות ריבועיות
12.20 גיאומטריה ו' — חי־
13.00 דני וגיל במסע בלתי
13.20 טבע ז' — מדור לדור: רבייה והתפתחות
13.40 פרקי ספרות ז'—ט'
14.10 סרטוט ט' — התך
16.00 בחצר הפלפלים —
16.25 אנגלית — ביקור ב־
16.45 מה עושה הסוללה?

יום ה' — 6.6
08.15 גיאומטריה ח' —
08.40 פרקי ספרות ב'—ה'
09.05 חשבון ו' (סידרה א')
10.00 טכנולוגיה ט' — שיבוב מיכני חד־להבי
10.20 חשבון ה' — חלק
10.45 גני ילדים — מהר־
11.05 ביולוגיה ט' — בעיית בפוטוסינתיזה
11.25 טבע ו' — הדם: מהמערכות הקולטות אל התאים
12.20 טבע ד' — מדור לדור: רבייה והתפתחות
13.20 צרפתית
13.40 הכרת הארץ — השרון
16.00 אנגלית
16.22 „גיאומטריה" — קטע
16.36 על החוף — תכניתם של גיל אלדמע ועוריה
17.00 טלטער

ראדיו

יום ו' — 31.5 — רשת א'
08.05 „מעדנים מוסיקליים" — טומקינס: מדריגל; שוברט: פנטסיה בפה־מינור, אופוס 103; דבוז'אק: שישיית בלה־מג'ור, אופוס 48
09.05 מהקלטות התזמורת הסימפונית ירושלים — מוצארט: סימפוניה מס. 40; רם דע־עון: „עלי יגון ונוחם"; בטהובן: סימפוניה מס. 4; אטרברג: סויטה לכנור, ויולה ותזמורת
12.05 „הקונצרט שלי"
13.05 „קונצרט צהרים" — שופן: קונצ'רטו מס. 1 במי־מינור לפסנתר ולתזמורת, אופוס 11; מנדלסון: מוסיקה ל„חלום ליל קיץ", אופוס 61
14.10 לאם ולילד
15.05 „קבל תשבת"
16.06 „המורה התיכון"
17.05 „מוסיקה קלאסית כבקשתך"; בוקריני: קונצ'רטו לצ'לו ולתזמורת; צ'ייקובסקי: הפתיחה „1812"
18.30 שבועון לספרות
19.05 „הספר השבועי"
20.05 „ניגונים"
21.05 „קונצרט ליל־השבת" (סטראו) — היינריך שיץ: שני פרקי תהלים; ויואלדי: קונצ'רטו ברה־מג'ור לגיטרה ולתזמורת; שוברט: סימפוניה מס. 5 בסי־במול מג'ור; ברהמס: קונצ'רטו מס. 1 ברה־מינור לפסנתר ולתזמורת, אופוס 15
23.05 „סיפורדיו" — „על מה ולמה נשא גבריאלי את אשתו בשנית", מאת אנטון פראנצ'סקו גרציני
23.35 „פינאלה"

רשת ב'
14.10 „המעגל" — מוסף שבועי
16.06 „אנעים זמירות"
16.30 „ארוכה הדרך לשילה" — תסכית מאת ליונל דיווידסון, עיבוד ותרגום: יואל גיר, בימוי: ראובן מורגן
17.05 „ב־ד' אמות" — עם שמא לאלמוג המנכ"ל הפורש של רשות השידור
18.05 „זה קרוב ללבי" — עם שמעון ישראלי
21.05 „עוד פעם אחת" — מאוצר הסריטות
22.05 „אני עושה לי מנגינות"
23.05 „הלילה הזה"
23.30 „בירה ומצב רוח" — יעקב אגמון מארח במועדון התיאטרון

גלי צה"ל
06.05 שבת בבוקר
09.05 סנדוויץ' של מערכונים ופזמונים
11.05 מסיבת המתמצ
12.05 נסיון אישי — משה נתן מראיין את מרדכי אנגרשלד מנהל בית ביאליק
13.05 שאלות אישיות — יעקב אגמון עם חיים אליעזר ריבון
14.05 היום השביעי — שפיתיים עם זהרירה חריפאי
16.05 [illegible]

שבת — 1.6 — רשת א'
8.05 „שחרית לשבת" — גלוק: מתוך האופרה „אורפאו ואורידיקה"
09.05 „עולם המדע"
09.30 „חידון מוסיקלי"
10.05 יומן השבוע
11.05 „המסך עולה" — „האדונית והרוכל" — מאת ש"י עגנון
12.05 „אסמכתא"
13.05 „קונצרט צהרי־שבת" (סטראו) — י.ס. באך: סויטה מס. 2 במי־מינור לחליל ולתזמורת; אלגאר: „וריאציות אנגמה"
14.00 לאם ולילד
15.05 „מוסיקה קמרית" — אנטוניו סולר: חמישיה לצ'מבלו וכלי־קשת; סיבליוס: רביעיית ברה־מינור, אופוס 56
16.05 „ואני תפילתי"
17.05 „רצף מוסיקלי"
18.05 „חליל במים" — מחיי קלוד דביוסי
18.40 רומנסות ספרדיות
19.05 יומן השבוע — מהדורה שניה
20.05 „רסיטל" — פריץ ירון (חליל) עם מירי זמיר (פסנתר); טלמן: פנטסיה מס. 2 לחליל־סולו; קאולה: סיציליאנה ובורלסקה; הינדמית: 8 קטעים לחליל־סולו; אנרי דוטייה: סונטינה
20.40 ביביאנה גולדנטל (סופרן) עם יונתן זק (פסנתר): שירים מאת רוסיני ובליני
23.05 „אונת מענה"

חגל הקל
08.55 עזריה אלון מספר על נוף הארץ
10.05 „קלאסי וקל"
11.05 „מארבע כנפות תבל" — מועדון הזמר של
21.05 „אותי זה מצחיק"
13.05 „בימות וגדים"
13.40 „זכרונות ארץ־ישראל"
16.05 „שירים ושערים"
18.05 „הנושא בטיפול"
18.30 ממגרש הספורט
21.05 משירי העמים
21.45 „מוצאי ספורט"
22.05 „יפים הלילות בכנען"
23.05 „הלילה הזה"
23.20 „דודי בן־זאב מגיש"

גלי צה"ל
05.05 שיחר טוב — עם דידי מנוסי
06.05 צלילי בוקר
08.05 יומן הבוקר
08.55 כוכבים וסוסים
09.05 ד"ש עם שיר
09.55 שיחה ירושלמית
10.55 מלה בסלע
11.55 שבא נע
12.05 יומן הצהריים
15.30 לעולם לא אשכח
14.05 שתים עד ארבע
16.05 נא לצלצל
17.05 יומן הערב
18.05 רדיוסטוריו
20.05 שירות דוב — דוב לנץ מגיש תקליטים ושירים
21.05 מבחרדיו — מאוצר סרטיות גלי־צה"ל — חברים מספרים על מקס ברוד
22.05 הלילה עם אותי סלע — בשידור חי

יום א' — 2.6 — רשת א'
08.05 „קונצרט בוקר" — הנדל: סונטה בלה־מינור לחליל; יוהאן שוברט: סינפוניה בפה־מג'ור לפסנתר, כנור ושתי קרנות; [illegible] במי־מינור לכנור ופסנתר; בטהובן: „ים שקט ונסיעה צלחה", קנטטה אופוס 112; מנדלסון: וריאציות רציניות; שירים; רביעייה בפה־מינור לכלי־קשת, אופוס 80; דבוז'אק: סקרצו קפריציוזו; שוסטקוביץ': קונצ'רטו מס. 1 לכנור ולתזמורת
12.35 „רסיטל" (שידור שני): רון פורת (כנור); שרה פוכסון־חיימן (פסנתר): יוסף טל: סונטה (1951); סיבליוס: סונטינה
13.05 „קונצרט צהרים" — סקריאבין: סימפוניה מס.
14.10 לאם ולילד
15.05 „רדיורע" — מבוא לאיסטרטגיה מדינית (ר)
15.30 ספרות לבתי־הספר היסודיים
15.50 ספר חדש — סקירה
16.06 „מוסיקה ויוהו" — מיצירות אוליבייה מסייאן; „כרונוכרומיה"; „שבעת האיקאי"
17.05 „מוסיקה ליום ראשון" — וויליאם בירד: מיסה; רוברטו קאאמאנו: מגניפיקאט, אופוס 20
18.05 „על אנשים ומספרים"
18.50 נוף הארץ
19.00 חדשות ו„היום הזה"
20.05 „מאולמי הקונצרטים שלנו" — האנסמבל הקאמרי הישראלי — דריוס מיו: „חמש סימפוניות זעירות"; מוצארט: קטעים מתוך „נישואי פיגארו"
21.25 „חליל במים" — מחיי קלוד דביוסי

רשת ב'
14.10 לי ולך
15.05 לי ולך (המשך)
16.06 „ראשון ראשון חביבי" ו„פינת הסומכן והחדש"
16.30 „בתקווה שתבין את הרמז"
17.55 „התמרור"
18.45 היום בספורט
21.05 „המנגינה לעולם נשארת"
22.05 „ממני מניי" — ערב פריטראיונות
23.05 „הלילה הזה"
23.20 „ארוס עתיק"
22.05 „המסך עולה" — „המוסיקה" — מאת מרגריט דיורא
23.05 „מוסיקה קאמרית" — ברהמס: רביעייה מס. 2 בלה־מינור לפסנתר ולכלי־קשת

גלי צה"ל
08.05 יומן הבוקר
09.05 ד"ש עם שיר
09.55 רק רגע
10.55 מלה בסלע
11.55 מכל מקום
12.05 יומן הצהריים
12.30 נ.ב. — מינתו של יוסף לפיד

יום ב' — 3.6 — רשת א'
09.05 „קלאסי וקל"
10.05 „נגינה בצוותא" (שידור שני) — פנינה זלצמן (פסנתר) ולירנר פנייבש (כנור); באך־ליסט: פרלוד ופוגה בלה־מינור; פורה: נוקטורן ברה־במול מג'ור; בטהובן: סונטה מס. 9 בלה־מג'ור לכנור ופסנתר („קרויצר")
12.35 „פרקי נגינה" — פרנץ דנצי: רביעייה בדו־מג'ור לבסון, כנור, ויולה וצ'לו (חברי פסטיבל קואלס במורטוריקו)
13.05 „קונצרט צהרים" — מוסיקה מאת מלחינים בלגיים; מרסל פוט: סונטה בוריאציות; אאוזן איזאי: „אקסטזה"; סזאר פרנק: „פאניס אנג'ליקוס"; פרדריק פאן רדסום: סימפוניה קונצרטית
14.10 לאם ולילד
15.05 „רדיורע" — מבוא לאיסטרטגיה מדינית (ר)
15.50 מאוצר הספרים
16.06 „מינחה מוסיקלית" — שוברט: „שירת הברבור"
17.05 „תחנות העליות"
18.05 קוים, תווים וכוכבים — מגזין שבועי
19.00 חדשות ו„היום הזה"
20.05 „ריגולטו" (סטראו) — אופרה מאת ורדי
23.05 „מוסיקה קלאסית כבקשתך" — ק.פ.ע. באך: קונצ'רטו לצ'מבלו, פסנתר־פטישים ותזמורת; י. ס. באך: מגניפיקאט ברה־מג'ור

רשת ב'
14.10 „כאן אהוד מנור"
16.06 „מקום בצמרת" ופינת הסומכן והחדש
18.45 היום בספורט
21.05 „ארוכה הדרך לשילה"
21.40 „הבן זמר"
22.05 „גל לסטודנט" — מיקרופון פתוח בקמפוס
23.05 „הלילה הזה"
00.05 „בא לי ג'אז"
05.05 „עד אור הבוקר"

גלי צה"ל
06.05 צלילי בוקר
08.05 יומן הבוקר
09.55 דין ודברים — עם התובע הצבאי הראשי סא"ל לוי שבת
10.40 אני ושירי
10.55 מלה בסלע
11.55 [illegible]
12.05 יומן הצהריים
13.30 זה מזכיר לי
14.05 שתים עד ארבע
16.05 נא לצלצל
17.05 יומן הערב
18.05 [illegible]
20.05 [illegible]
20.30 פינת זמ"ר
21.05 כרטיסנם
22.05 [illegible]
23.32 שיחות המזה — יורם ברונובסקי על [illegible]
00.05 [illegible]

יום ג' — 4.6 — רשת א'
08.05 „מעדנים מוסיקליים": — שוברט: שמיניה בפה־מג'ור
09.05 „שעה בנחיצתו של הצ'לן מסטיסלב רוסטרופוביץ'"
10.05 „מועדון המוסיקה של רשות־השידור"
12.35 „שירת המקהלה" — מוסיקה מקהלתית מאת ברהמס בפי מקהלת „מונטבורדי", בניצוח יורגן יירגנס
13.05 „קונצרט צהרים" — ראבל: „קברו של קופרין"; ברליוז: שני קטעים מתוך „קללת פאוסט"; רוסלו: סרנדה לחליל, כינור, ויולה, צ'לו ונבל
14.10 לאם ולילד
14.35 „בארץ הלמה" — חידון חי
15.05 „רדיורע" — על כוכבי הלכת (א')
16.06 „צלילי־עשרת" — „מוסיקה צבאית"
17.05 „צלילי ג'אז"
17.45 „אנגמה" — שעשועון מוסיקלי
18.05 „כאן אילת"
19.00 חדשות ו„היום הזה"
20.05 „עולם המדע"
20.30 התזמורת הסימפונית ירושלים — הנדל: קונצ'רטו־גרוסו מס. 6; באך: קונצ'רטו בלה־מינור לכנור ולתזמורת (א'); „קונצט הערבי" בעריכת אורי אפשטיין; ב) „אנגמה" — בעריכת שלמה זר; הינדמית: מוסיקה קמרית מס. 4; שידלובסקי: „מרטמונטה" (ביצוע בכורה)
23.05 „דו־שיח"

רשת ב'
14.10 „מסוס ועד בכלל"
15.05 מצלילי המורה
16.06 „בחזרה עבריות"
17.05 „אותי זה מצחיק"
18.05 „כוכב לי השירה"
18.45 היום בספורט
21.05 ב־ד' אמות
22.05 „חוג ישיר" — הצות לרשותכם
23.05 „הלילה הזה"
23.20 „אני שלך ואת שלי"

גלי צה"ל
06.05 צלילי בוקר
8.05 יומן הבוקר
09.55 מנס כיס — של לוי יצחק הירושלמי
10.55 מלה בסלע
11.55 צבאות עולם
12.05 יומן הצהריים
13.30 תחנות ספורט
14.05 שתים עד ארבע
16.05 מצעד המנגינות
17.05 יומן הערב
18.05 [illegible] של יום ד' בערב; מן הקצה אל הקצה — קיבוצניק מול עיר
19.05 תיבת נח
20.05 הקונצרט השבוע: ל. ברנשטיין — מיסה חלק 2
21.05 השמים נשארו נקיים — חיל האוויר במלחמת ששת הימים
22.05 הלילה עם יעקב אגמון
23.45 [illegible]

יום ד' — 5.6 — רשת א'
08.05 „קונצרט בוקר" — מאהלר: סימפוניה מס. 4 בסול־מג'ור; אורלנדו די לאסו: קאנצונטה; בטהובן: רונדינו לכלי־נשיפה; מנדלסון: רביעייה בלה־מינור, אופוס 13; ראבל: סונטינה; רימסקי־קורסקוב: קפריצ'יו ספרדי; דבוז'אק: קונצ'רטו בסי־מינור לצ'לו ולתזמורת, אופוס 104
12.35 „פרקי נגינה" — דניאל ערזי (פסנתר) — מנדלסון: שירים ללא מילים, מתוך אופוס 30 ו־38
13.05 „קונצרט צהרים" — ק.פ.ע. באך: קונצ'רטו בלה־מג'ור לצ'לו ולתזמורת; נילסן: סימפוניה מס. 2
14.10 לאם ולילד
15.05 „רדיורע" — על כוכבי הלכת (א')
15.50 מאוצר הספרים
16.06 „ארטורו טוסקניני" — ב) „התזמורת נמשכת"
17.05 „תזמורות כלי־נשיפה" — „בבקשתך"
17.35 „חידון מוסיקלי"
18.05 „על אנשים ומספרים"
18.30 „מועדון שעון הזהב" — מעולמו של האדם המבוגר
19.00 חדשות ו„היום הזה"
20.05 „נגינה בצוותא" (סטראו) — רביעיית הפסנתר התל־אביבית; פנינה זלצמן (פסנתר); משה מורביץ (כנור); אברהם בורנשטיין (ויולה); אלחנן ברגמן (צ'לו); מוצארט: דיברטימנטו במי־במול מג'ור לכלי־קשת, ק. 563; דבוז'אק: רביעייה במי־במול מג'ור לפסנתר וכלי־קשת, אופוס 87
22.05 סיפורו של תיק
23.05 „הקונצרט שלי"

רשת ב'
14.10 „כאן אהוד מנור"
16.05 „משירי המסך הגדול"
17.05 „מה הקשר" — שעשועון באמצעות הטלפון
18.05 „לאור הזכרונות"
18.45 היום בספורט
21.05 „אני חיש בארץ" — עם משפחות עולים
21.30 „פינת הג'אז" — [illegible]
22.05 „עד מצות בירושלים"
23.05 „הלילה הזה"

גלי צה"ל
08.05 יומן הבוקר
09.55 [illegible]
10.55 מלה בסלע
12.05 יומן הצהריים
13.30 זה קרה, זה קרה
14.05 שתים עד ארבע
16.05 נא לצלצל
17.05 יומן הערב
18.05 סוגות ומצבים — תיבת התלונות של גלי צה"ל
19.05 [illegible]
21.05 מרפיח עד איסמעילית — קולות מקרבות השריון במלחמת ששת הימים
22.05 הלילה — עם יוסף [illegible]

יום ה' — 6.6 — רשת א'
08.05 „מיגוון אמנים"
09.05 „צלילי אופרה" — ראבל: „השעה הספרדית"
10.05 „נגינה בצוותא" — י. ס. באך: סונטה מס. 3 בסול־מינור לויולה דא־גמבה וצ'מבלו; בואמורטייה: סונטה בסול־מג'ור לשלושה חלילים; בטהובן: סרנדה ברה־מג'ור, אופוס 25
12.35 פרקי נגינה — הפסנתרן מינדרו כץ: היידן: אריאטה עם וריאציות; קבלבסקי: שלושה פרלודים; שופן: בלדה מס' 2, אופוס 38
13.05 „קונצרט צהרים" — שומאן: הפתיחה „מנפרד"; מאהלר: „שירים על מות ילדים"; ברהמס: וריאציות על נושא של היידן
14.10 לאם ולילד
15.05 „רדיורע" — מבוא להיסטוריה צבאית (ד')
15.30 ספרות לבתי־הספר העל־יסודיים
15.50 ספר חדש — סקירה
16.06 התזמורת הסימפונית ירושלים — הנדל: קונצ'רטו־גרוסו מס. 6; באך: קונצ'רטו בלה־מינור לכנור ולתזמורת; הינדמית: מוסיקה קמרית מס. 4; שידלובסקי: „מרטמונטה" (ביצוע בכורה)
18.05 השבוע בכנסת
18.30 „על עבודה ועובדים"
19.00 חדשות ו„היום הזה"
20.05 „כאן אולפן 1" — מגזין לענייני מוסיקה
21.00 „צלילים חדשים" (סטראו) — לאון קירשנר; רקויאם ל־12 זמרים; יהוואנס פריטש: „תרגום של דגים לפריפדריה"; כריסטופר שינדר: „תהלים כ"א"
23.05 „מוסיקת כתום וזוהר" — „סליכס מגלוסקר — א) „ילדות"

רשת ב'
14.10 לי ולך — שיר ד־ברכה
16.06 „זרכון לזמר"
17.05 „רדיו־עשרת"
18.05 [illegible]
18.45 היום בספורט
21.05 „ילך מה הוא אומר"
22.05 „שלבם לשנה קלה"
23.05 „הלילה הזה"
23.20 [illegible] — שיחות על בעיות אישיות בטלפון ובאולפן

גלי צה"ל
06.05 צלילי בוקר
09.05 ד"ש עם שיר
09.56 פינת הסיפור הקוסידי והקצר
10.55 מלה בסלע
11.05 חמים וטעים
11.55 הקולות מאחורי הסיפור
13.30 הנקודה היהודית — עם חנה זמר
14.05 משלם — מצעד הפזמונים העבריים
16.05 שעון הזמן — התנגד של יהורם גאון
17.05 ברשות היחיד — של אישיותו של ריכרד קרוסמן